

CHRISTIANÆ
Pietatis
PRIMA
INSTITUTIO.

*Ad usum Scholarum
Latine Scripta.*

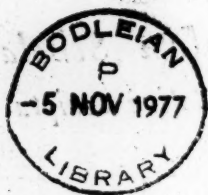

L O N D I N I,

Excudebat T. R. pro Societate Stationariorum. 1664.

William Hasland
book

Wilm. Hasland
his Booke

REVERENDISSIMIS

In

CHRISTO Patribus,

ac Dom. MATTHÆO Archiepiscopo
Cantuariensi, EDMUNDO Archie-
piscopo *Eboracensi*, EDWINO E-
piscopo *Londinensi*, aliisque reveren-
dis Patribus, Episcopis Ecclesiæ *An-
glicanæ*, vigilantissimis fidelissimisq;
Pastoribus.

Cui M^o seculi huius ad interitum jam ru-
entis mores perditos, & corruptelle ho-
nibus depravatissimos, non sine acerbis-
simo animi dolore mecum sepe confide-
ro; animadvertamque diuturnam pec-
candi consuetudinem hominum mentibus quasi callum
quoddam ita obduxisse, ut neque virtutibus præmia,
neque supplicia vitiis sempiterna, divinis proposita le-
gibus, ullam jam vim vel ad cohortandum, vel ad
deterrendum habere videantur: in eam tandem
cogitationem venio, ut aut nullam prorsus spem o-
stendi, fore aliquando melius, aut si qua est etiam
nunc reliqua, eam in sancta pueritiæ atque incunæ
adolescentiæ institutione & disciplina omnino reposi-
tam esse existimem. Nam teneri illi & flexibiles a-
nimi, non solum quocumq; torqueas trabasve, sed quo-
cumq; etiam vel leniter ducas, sequentur; atq; ut vo-
les,

EPISTOLA.

les, flecti, arbitrioq; fingi possunt: & quia sunt ab omni hactenus scelere vacui atq; integri, nonnihil in illis loci salutaribus adhuc monitis consiliiq; patet. Quae cogitatio, Patres in Christi Reverendissimi, in eam me mentem impulit, ut ad primam illam Christianae pietatis institutionem puerilem Latine scribendam me applicarem: eamque variis tractatam modis, hoc quidem libello verbis tantummodo necessariis & propriis breviter comprehenderem; altero vero libro, eandem aliis verbis luculentioribus & pluribus copiose explicarem: ut & illi qui brevitati student, & qui ubertate etiam orationis delectantur, ad sua utriq; ingenia sensusq; apta & accommodata invenientes, voluptate aliqua ad legendum invitarentur. Curae etiam mihi magnae fuit, ut brevitate usus, plane tamen & perspicue dicerem, & in illa rursus ubertate, ne insolentius copia abuterer.

Cum enim Latine vel intelligere in aliqua laude, loqui etiam in magna poni soleat, tamq; multi ejus linguae studio inflammantur, puerique ob eam causam doctis hominibus in disciplinam tradantur; hanc oblatam occasionem putavi, qua, interea etiam dum aliud agunt, vera pietas, quae est ante omnia expetenda, tenellis mentibus instillaretur. Cum vero multos valde poeniteat ita se pueros Latine didicisse, ut, cum loqui ea lingua aut scribere velint, sibi ipsi plerumque diffidunt: ut ea molestia, quae me etiam (non tam mea tamen, quam illorum quos aliquando instituti, causa) saepe sane ac graviter torset, alios liberarem; diligentiam quantum potui maximam adhibui, ut emendata esset oratio & pura: & ut neque in simplicibus verbis, quod non esset Latinum, neque in conjunctis, quod non esset consequens, jure vituperaretur. Nam quae verba per religionem mutare non licet, ea sunt in fine majoris libri notata.

Has institutiones Latine à me scriptas, amici duo
me

EPISTOLA.

mei (homines docti) alter in sermonem vulgarem nostrum, ut omnibus scilicet essent communes, alter, in studiosorum gratiam, Græce etiam, converterunt. Omnibus quidem nobis mens eadem, idem erat propositum, ut quamplurimis videlicet plurimum prodesse eniteremur. Vnde enim potius Anglice primum legere discant pueri nostri, quam ex libello, qui pietate etiam teneros interim animos imbuat? Et revera si quisquam, vel puer, vel adolescens, ista Anglice reddita diligenter legat; præterquam quod Christianæ religionis summam dilucide explicatam & intelligere facile, & ediscere etiam, si velit, haud difficulter possit, quod est certe in lucro vel maxime ponendum: eadem etiam opera sermonem vulgarem nostrum & pronunciare rectius, & scribere emendatius addiscet, quod commodum aspernandum non esse, ex multorum sermonem Anglicum loquendi scribendique vitiosa atque corrupta consuetudine, ipsa propemodum est luce clarius. Jam vero unde potius ordiuntur prudentes & pii doctores prima Latine loquendi elementa pueris tradere, quam à pio aliquo parvoque & facili Latino libello, cujus sententiam, ut Anglice jam antea lecti, teneant, atque ita partim recognoscetes, partim etiam discetes, rerum pariter optimarum memoriam removerent, & verborum etiam novitate delectentur? Hoc vero libello semel perlecto, pueri, qui aliquo Latine loquendi studio tæseri jam incipient, quæ angusto sermonis genere contracta prius legerant, ad eadem etiam ratione copiosa uberius, & fusius, alioque exprimendi atque eloquendi genere explicata cognoscendum, sua sponte sine monitoris præcepto festinabunt.

Deinde postquam istis diligenter legendis, atque inter se comparandis aliquos in lingua Latina progressus fecerint, ut certe facient; haud minore jam eadem etiam Græce scripta legendi cupiditate ardebunt; ut illis discendi, præceptoribusque docendi non

EPISTOLA.

labor jam, sed voluptas sit futura. Hæc ratio docendi discendiq; & res easdem aliis atque aliis verbis, quam maxime fieri possit lectis explicandi, Græcæq; cum Latinis jungendi, M. Ciceroni visa est aptissima esse atque utilissima adolescentibus, in quibus ubertatem se efferre voluit. Hæc ille ratione eam Latini & Græci etiam sermonis copiam, varietatem, facilitatem, proprietatem, elegantiam, quibus longe multumque cæteris omnibus omnium ætatum hominibus antecelluit, consecutus & adeptus est.

Et ut eo aliquando proveniam, quo maxime & directe hoc meum spectat institutum, non tantum juventus nostra assiduis istis animorum ingenuorum, linguarum exercitationibus, à prima pueritia ad ineuntem usque progredientemque adolescentiam assuefacta, à desidia malorum omnium matre arcerbitur: verum etiam Christiana pietas, quæ est virtutum omnium fundamentum, iisdem occasionibus toties repetita, altissimas in teneris illorum animis radices ager; quæ mirifice etiam confirmabitur, si vel sua ipsi voluntate, vel præceptorum monitis diligenter exquirent quæ sint in istis institutionibus de pietate nostra tradita, quibus easararum literarum fundamentis nitantur. Quod ut sine ullo pene labore & edidone præstare possint, apposite ubique in conspectu notæ facilem ipsis compendiarumq; viam ostendunt. Fieri vero non potest, quia de tremenda divini numinis maiestate, potentia, iustitia, ejusq; rursum paternam suam per Christum bonitatem, benignitatem, beneficentiam, & de tota religione Christiana assidue audiendo, legendo, repetendo, meditando, ea ætate quæ est ad optima quæq; opportunissima fieri, inquam, non potest, quin & Dei metum atque reverentiam (quæ jam ex hoc mundo pene profligata esse videtur) ejusque etiam amorem, atque illi placendi, vitæque cum virtute degendæ studium, in auribus, oculis atque animis suis ita penitus desigant, ut nulla unquam

EPISTOLA.

vi labe factari, aut oblivione deleri posse confidam. Hæc
est summa consilii mei ; hæc me ratio impulit , ut la-
borem mihi non necessarium, studiosis adolescentibus ,
ut spero, utilem susciperem. Hujus, ut omnis mei otii
pariter atq; negotii, rationem vobis reddendam esse ex-
istimaui, Patres in Christo Reverendissimi, quorum ego
pietatem, sapientiam, doctrinam, auctoritatem, ut deo,
plurimi facio, benevolentiaq; & grata memoria atq;
honore merito prosequor.

Vestri studiosissimus

observantissimusque

ALEX. NOWELLUS.

Wm Hasland

Booke

A 4

RELI-

W. H.

10107200

THE
LIBRARY
OF THE
CONGRESS
WASHINGTON
D. C. 20540

10107200

10107200

10107200

10107200

10107200

RELIGIO CHRISTIANA.

Verbum Dei. Testamentum.

Magister. Auditor.

*Arra mihi, mi fili, quam religionem
col'is?*

*A. Eandem illam quam Chri-
stus Servator noster docuit; un-
de Christianus nominor, & ita
revera me esse confido.*

M. Quanam est Christiana pietas? Mat. 23. 26

*A. Pietas Christiana est divini numinis sancta
veneratio, & obtemperatio legibus illius.*

M. unde est ejus intelligentia capienda?

*A. Ex verbo Dei, quod veteris novique Testa-
menti libris explicatur.* Mat. 4. 10. Joan. 4. 24.

*M. Cur verbum Dei, vocabulo Testamenti, nomina-
tur?* Joan. 1. 29. Act. 17. 11. 1 Tim. 3. 15. 16.

*A. Quia divina voluntas de rebus expectendis fu-
giendisq; in eo perfecte atque immutabiliter conti-
netur, a qua ullam in partem non est desit. Et. ndum.*

*M. Qua ratione modoque divinae voluntatis, in ejus
verbo explicata, perquirenda est cognitio?* 1 Joan. 4. 25. Gal. 3. 13. 17. Deut. 4. 22. Isa. 8. 29.

*A. Assidua divini verbi lectione atque medita-
tione,*

Verbi divini studium, partes.

tionem, aut attenta ejus ab aliis lecti pureque explicati auditione.

Jer. 5. 52.
Act. 17. 11.

M. Satin' id est ?

1 Cor. 1. 21, & 3. 7
Eph. 1. 19. 33. 34.
35.

A Quia mortalium nemo divinæ sapientiæ, in ejus verbo reconditæ, scientiam ingenio industriave suapte consequi potest; *A* Deo precari sedulo vehementerque debemus, ut per Spiritum sanctum suum, mentes nostras sacri verbi sui cognitione; fideque & voluntati ipsius, in eodem illustratæ, parendi studio ardenti imbuere velit.

M. Quæ sunt divini verbi partes præcipuæ ?

A. Lex, & Evangelium.

Joan. 1. 17.
Luc. 16. 16.
Act. 13. 39.
Rom. 6. 14. 15

M. Hæc duo, alterum ab altero, quo modo secernuntur ?

Mat. 23. 37, 38.
Eph. 40.
Luc. 10. 7. 28
Rom. 10. 5.
Gal. 3. 10.

A. Lex ad omne nos officii munus instruit, tam pietatis erga Deum, quam charitatis in proximum; utq; utriq; illud præstemus summo studio præcipit; & Legi parentibus vitam promittens sempiternam, æternam mortem ejus ruptoribus minitatur.

M. Evangelium vero quid ?

Mat. 1. 15.
Luc. 3. 32.
Joan. 1. 17
Act. 2. 38. 39, &
3. 38. 39.
Rom. 15. 16, &
24. 15.

A. Evangelium nobis confirmat Deum, per fidem in Christum, illis qui contra legem commiserunt, misericordiam se præbiturum, ignotumque, modo animi dolore, quod eum offenderint, afficiantur, & seipso reprehendentes, corrigere atque emendare studeant.

M. Quot partibus constat vera Religio ?

Joan. 14. 23, 24.
Rom. 10. 5, 6, 8.
Mat. 23. 38.
Rom. 1. 5, 6
Joan. 14. 15, 31.
22. 4.
Mat. 6. 8
Act. 1. 1.
Rom. 10. 10, 12.
Gal. 3. 10.

A. Religio perinde ac verbum Dei, ex quo tamquam ex fonte profluit, duas habet partes,

M. Quanam illæ sunt ?

A. Obedientia, quam lex imperat; & fides, quam Evangelium requirit.

M. Verum majoris perspicuitatis gratia, in plura te membra religionem partiiri velim.

A. Videor mihi non inepte quatuor has, ut principes veræ religionis partes posse recensere: Obedientiam, Fidem, Invocationem & Sacramenta.

M. Age

M. Age ergo; de istis quatuor, ut ea ordine recitasti, interrogabo. Et quoniam vera obedientia, quæ prima pars est, ad regulam divinæ legis sit dirigenda, necessario primum intelligendum est, quid de Legi Dei sentias?

A. Legem Dei duabus expressam Tabulis justitiæ normam esse perfectissimam arbitror, recta imperantem, vetantemq; contraria.

M. Prior Tabula quæ tractat?

A. Debita Deo pietatis officia tradit, quatuorq; prima præcepta in ea continentur.

M. Secunda quæ docet?

A. Ad charitatem mutuaq; inter homines officina instituit, ad quam reliqua sex præcepta pertinent. Ita lex universa decem omnino præcepta complectitur, ex quo fit, ut Decalogi nomine appelletur.

M. Quod est primæ Tabulæ præceptum primum?

A. Deus sic est eloquutus; Audi, Israel: Ego sum Dominus Deus tuus, qui te eduxi ex domicilio servitutis Egyptiæ; Non habebis Deos alienos coram me.

M. Quare nos primum commonescit se Dominum Deum nostrum esse?

A. Illis verbis ejus immensa infinitaq; majestas, potentia & bonitas explicantur; nosq; pariter parendi summa necessitate astringimur, nisi & contra potentissimum repugnare, & in benignissimum beneficentissimumque ingrati esse velimus.

M. Quid est quod edicit nobis, Ne habeamus Deos alienos coram se?

A. Idololatria omnis his verbis prohibetur ac damnatur.

M. Quid est Idololatria?

A. Rebus ullis conditis divinum cultum tribuere; aut in illis, ut diis quibusdam, fiduciam perfugiumq; habere; quod patrare, scelus est maxime detestabile. Ipsius enim solum majestati divini honoris,

ipsius

Exod. 34. 12, 13
Psal. 9. 6, 7
9. 19.
Exod. 20.
Deut. 5.
Illa. 30. 21.
Mat. 23. 36, 37.
&c.

Mat. 19. 18, 19.
& 22. 39, 40.
Exod. 34. 28.
Deut. 4. 13.

Exod. 20. 2, 3.
Deut. 5. 6, 7.

Deut. 10. 12, 13.
Mal. 5. 6.

Fla. 11. 3, 4.
Mat. 4. 10.
Deut. 10. 12, 13.
& 20. 2.
Mat. 22. 27.
Fla. 50. 14, 15.
Fla. 79. 1, & 95.
6, 7, & 10, 12.
Joan. 27.
1 Cor. 4. 7.
Jac. 1. 17.

Idololatra damnati. Præceptum 2.

ipsius bonitati singularis ille noster amor debetur :
ad illius opem confugere, ab illo in terroribus peri-
culisque omnibus opem atque auxilium petere &
expectare, illius benignitati nos nostraque omnia
debere, gratis animis agnoscere, ingenuèq; confiteri

Ps. 7, 9, & 33, 15: oportet.

14.

Isa. 29, 13

Mat. 5, 6 & 8

& 15: 8

M. *Suprema illa verba*, coram me, aut in conspectu
meo, quid sibi volunt?

A. Nihil tam penitus absconditum esse, aut. in
occulto latere, quin Deo notissimum sit, atq; aper-
tissimum; & proinde non voce, manifestisque solum
vitæ actionibus, atque externa specie, sed intima
etiam atque sincera puræ mentis sanctitate, Deum,
illumq; unum, & præterea neminem, pie colendum
esse atque venerandum.

Ier. 19, 31

Isa. 6: 9: & 47: 9:

Deut. 18, 19, 20

Mat. 23, 2, 6, 9

M. *Summatim expone*, quos maxime putes in hanc
legem peccare.

A. Idololatræ (ut dixi) omnes, omnes harioli, au-
gures & conjectores, incantatores, venefici, magi, sa-
gæq; omnes, omnesq; qui ad illos deferunt, illisve
fidunt. Prophetæ item mendaces omnes, qui falsa
vanaque docent. Præterea, qui verbo Dei abutuntur
aut maximam illi fidem non habent, nec illius mo-
nitis, sed inanibus suis somniis aut conjecturis du-
cuntur. Denique, qui res ulla conditas supra, aut
æque atque Deum conditorem metuunt, amant, aut
magnificiunt, hi omnes hisque consimiles universi
hanc legem violant.

Exod. 20, 4, 13

Lev. 26: 1:

Deut. 4: 8; 16:

17, 18, 20

Isa. 10: 1, 3 & 41:

9, &c.

M. *Recita jam præceptum secundum.*

A. Signum sculptile, aut simulacrum ullius rei,
quæ aut supra in cælo, aut infra in terra, aut in
aquis infra terram sit, non effinges. Ea non venera-
beris, neq; coles: nam ego sum Dominus Deus tuus
Zelotypus, qui parentum iniquitatem etiam in libe-
ris vindico, ad tertiam usq; quartamq; progeniem o-
forum mei, clementiaque utor ad millesimam usq;

pro-

progeniem, erga mei amantes, meaque præcepta conservantes.

M. Videri possit hac lege pictorum fictorumque artificia condemnari, ita ut fas non sit ullas omnino imagines habere.

A. Nequaquam: in prima enim hac tabula nimine de rebus artificiosis, quæ ad humanos civilesq; usus expetuntur, sed de iis tantum quæ ad Dei cultum pertinent agitur.

Mat. 23. 10. 11.
32. 57.

M. Quanam est igitur hujus præcepti sententia?

A. Hoc secundo præcepto prohibet Deus, primum, ne imagine ulla ipsum imitari, vel adumbrare, quærere, aut colere conemur. Secundo, ne simulacra ipsa veneremur, aut illis quoquo modo ad Idolatriam aut superstitionem abutamur, interdicat: verum ut Deum solum, non ad nostrum arbitrium libidinemque, sed pura atque integra mente, vereq; quemadmodum nobis suo ipsius verbo præscriptum est, colamus & veneremur.

Isa. 46. 23. & 24.
Deut. 5. 8.
Psa. 77. 7.
Isa. 44. 17.

M. Quam ob causam Deum corporea, spectabilique forma effingere nefas est?

A. Quia corporea, infirma, inanima, vanaque effigies aut imago nullam cum Deo, qui spiritus est immortalis, infinita, immensa, incomprehensibili magnitudine, majestatq; communitatem habere, nec ullam ejus similitudinem speciemve gerere potest.

Psa. 111. 3, 4, 5.
114. 3. 4.
Isa. 40. 18. & 19.
Joan. 4. 24.
Rom. 1. 20. 21.

M. Quemnam cotendi morem hic condemnat?

A. Cum precatione usuri nos ad simulacra vertimus, supplices nos coram illis abjicimus, nudato capite aut alia significatione illis honorem tribuimus, perinde quasi Deus illis nobis præsens adesset.

Lev. 26. 2.
Deut. 4. 19. & 5. 9.
Psa. 57. 7. & 115. 8.

M. Clausulam huic præcepto additam repete.

Isa. 44. 17.
Act. 7. 41.
Exod. 20. 4.
Deut. 5. 9. & 6. 13.
Psalm. 7. 48.

A. Nam ego (inquit) sum Dominus Deus tuus: zelotypus, qui parentum iniquitatem etiam in liberis vindico ad tertiam usq; quartamque progeniem istorum mei.

M. Quamobrem hac commemorat Deus?

A.

Deut. 10, 12, 13
1 Reg. 10, 39.
Mal. 1, 5, 6,
1 Tim. 6, 11, 16,
Exod. 44, 13, 14
Ila. 42, 8.

A. Dei atque Domini vocabulis sese nuncupans etiam atq; etiam mone, ut tum ad maiestatem, tum ad benignitatem suam, sicuti ante dictum est, respectum habentes, ad ipsius arbitrium nos totos accomodemus, Zelotypiæ vero nomine declarat, participationem aut consortem secum venerationis suæ se nullo modo tolerare posse.

M. *Ecquid præterea additum ad prohibendam Idolatriam?*

Exod. 34, 7.
Ma. 14, 20, 21.

A. Quo nos magis ab Idololatriæ peccato, quod tam vehementer detestatur, refrænet, minatur se non in maleficos tantum, sed in eorum etiam liberos posterorq; vendicaturum esse.

M. *Perge porro quod reliquum est in hac lege explicare.*

Deut. 10.
Exod. 34, 6, 7.

A. Quemadmodum, Deus graviter mirando terret, ne ipsius voluntati repugnare audeamus; ita prolixius adhuc de sua clementia bonitateque promittendo, nos ad sibi parendum allicit: confirmans cum iis omnibus qui se amant suisq; præceptis obsequuntur, tum ipsorum etiam posterorum multis millibus, misericordiam se singularem esse imperitum.

M. *Cum antea ultionem tertiæ aut ad summum quartæ generationis denuntiet; quid est, quod hic clementia sua ab quot millia comprehendat?*

Pla. 50, 7, 8, &
103, 8, & 145, 8.
Ila. 44, 7, 8, 9, 10

A. Ut demonstret ad facilitatem se beneficentiamq; quam ad acerbitatem atq; asperitatem impendio magis esse propensum.

M. *Perge jam ad tertium mandatum.*

Exod. 22, 7.
Lev. 19, 13.

A. Nomen Domini Dei tui inaniter non usurpabis: neq; enim finet impunitum Dominus, qui ejus nomen inaniter adhibuerit.

Ila. 52, 5, & 8, 19.
Lev. 19, 13
Act. 19, 13.
1 Tim. 1, 10.
Mat. 5, 33, 34.
Pla. 113, 1, 2

M. *Quid est inaniter usurpare Nomen Dei?*
A. Eo ad blasphemiam, incantationem, veneficium, execrationem, perjurium, aut ad temerarium, inconsultum, vel non necessarium jusjurandum abuti: Deumve nisi iusta de causa, magnaqué ad-

hibita

hibita reverentia, vel semel nominare.

M. Non potest ergo Dei Nomen in jure jurando recte adhiberi?

A. Potest profecto, cum gravi de causa jusjurandum juramus, ut aut verum testimonio confirmemus, præcipue legitimæ alicujus potestatis accitu ad id evocati; aut ad alias res magnas atque graves, ut vel Deo suus honos atq; gloria conservetur, aut cumulatius etiam augeatur & amplificetur, vel hominum inter homines conjunctio benevolentiaque; retineatur. Hujusmodi aliqua oblata occasione, sacramento contendere licebit, venerando verendoq; Dei tantum nostri, non ullius cujusquam alterius nomine adhibito.

Exod. 22, 11
Jos. 2, 12.
Psa. 15, 4, & 69
11.
2 Cor. 1, 23
Heb. 6, 16

M. Quid deinceps in lege est?

A. Neque enim impunitum (inquit) sinet Dominus, qui nomen ejus inaniter adhibuerit.

Exod. 10, 7.
Lev. 19, 12

M. Cur in divinum Nomen injuriosis peculiare hic minæ proponuntur?

A. Ostendere voluit quanti nominis sui decus æstimaret; ut impendentem vindictam cernentes, eo studiosius, ne injuriam illi faciamus, caveremus.

Lev. 19, 12.
Ezech. 20, 9, 16

M. An ergo nefas esse putas, divorum aliorumve hominum, aut eorum nomina in sacramento interponere?

A. Omnino: jus jurandum enim dare idem est, atque eum per quem juramus, & veritatis testem; & si perjeremus, perjurii nostri ultorem punitoremq; constituere: quam laudem intelligendi vindicandiq; maleficia omnia, divinæ solum sapientiæ atque majestati debitam, aliis personis rebusve impertire immane scelus esset.

Exod. 22, 11
Psa. 63, 11
Heb. 6, 16
Deut. 6, 13
Eccl. 10, 20
Jos. 23, 7

M. Recita jam proximum præceptum.

Exod. 16, 23, 28
20, 9, 10, 11.

A. Præceptum quartum, quod & primæ Tabulæ est postremum, sic habet; Diem Sabbati sancte agerementum; sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua, septimo vero die, quod est Domini

Lev. 23, 3
Deut. 5, 12, 13, 14, 15.
Ezech. 40, 13.
Gen. 2, 2, 3
Heb. 4, 9, 10

Dei

Preceptum 4. Sabbatum sancte habendum.

Dei tui Sabbatum, nullum opus facies, ne tu, nec filius tuus, nec filia tua, nec servus tuus, nec ancilla tua, neque jumentum tuum, neque apud te degens peregrinus: nam sex diebus perfecit Deus cœlum & terram, & mare, & omicquid in illis continetur; septimo quievit. Itaque diem Sabbati sacrum, sibi que dicatum esse voluit.

Exod. 26.32.
Lev. 4.12.
Jer. 17.21.
Eze. 46.1.
Mat. 6.2.

M. Sabbati vocabulum quam habet significationem?

A. Sabbatum, interpretatione explicatum, vacatio aut quies dici potest: nam eo die pii humana opera omnia mittere debent, ut divina religionis sanctitatisque studia diligenter colere possint.

M. Quamobrem suum nobis factum Dominus ad imitationem exposuit.

Joan. 19.14, 15.
1 Cor. 4.15, 16, &c.
1.1.
Eph. 5.1.
1 Pet. 2.2, 21.

A. Quia insignia præclaraque exempla humanis mentibus penitus insident, stimulosque admovent acriores. Dominos enim servi, & parentes liberi per libenter imitando exprimunt. Maxime vero omnibus est oprabile, ut mortales, Deum sibi ante oculos mentis proponentes, ipsius sese imitatores similesque præberent.

M. Sabbati pie colendi quænam est ratio?

A. Populus in unum locum congregari debet, ut disciplinam Christi intelligat, ut fidei suæ confessio nemi edat, una voce communia vota Deo faciat, ut divinorum u factorum memoriam conservet, ut Deo pro suis divinis erga se meritis gratias agat, & ut mysteria sacra a Christo instituta concelebre.

Mat. 6.2.
Luc. 4.16.
Act. 13.27.
Mat. 10.32.
Ph. 5.2.
1 Th. 5.7.
Mat. 2.13.
Eph. 3.21.
1 Cor. 16.18, & 14.16.

M. Ecquid præterea requiritur, ut diem Sabbati sancte agamus?

A. Externa hæc est requies celebratioque Sabbati: præter quam quies est colendique Sabbati ratio quædam spiritualis.

M. Quænam est ea?

1 Th. 1.1, 14, 16, &c.
1 Th. 1.3.
Eph. 4.9, 10.

A. Cum a rerum humanarum occupationumque & studiorum nostrorum cura vacantes, Dei nos arbitrio, ut is ad suum nos sensum formet, penitus tradimus

tradimus : enimq; (ut sacratum literarum verba u-
surpem) carnem nostram crucifigimus, & affectio-
nibus commotionibusq; tanquam frenos injicimus;
viciolam naturam nostram comprimentes, ut ad di-
vinam nos voluntatem accomodemus : eo enim
pacto Sabbati nostri dies, quam in hac terra cele-
bramus, apte & convenienter exemplar atq; simi-
litudinem requietis illius imitabitur, quam in cœlo
semper eternam & perpetuæ sanctæq; oblectationis
plenissimam sumus habituri.

Gal. 5. 24.
Col. 3. 5.

M. Satin' erit ista septimo quoq; die exequi?

A. Oportet sane quemq; separatim ista secum
quotidie recordari atq; meditari : humanæ tamen
infirmittatis desidiiq; effugiendæ gratia, certus di-
es ad hanc rem proprie designatus est.

Phil. 3. 2. & 6. 3.
Luc. 18. 22.
Eph. 5. 19.

M. Hactenus prioris tabulæ præcepta percensuist;
quibus vera Dei veneratio, quæ fons est omnis boni
atq; origo, brevi explicatur, noxæq; omnes, quæ ad
Deum directo spectant prohibentur : nunc vero, quæ
sint charitatis benevolentiaq; in homines nostræ par-
tes, quæ ex eodem illo fonte flant atq; hauriuntur &
secunda tabula continentur, perge declarare.

A. Secunda tabula hoc habet principium. Ho-
nora patrem & matrem, ut sis longævus super ter-
ram, quam daturus est tibi Dominus Deus tuus.

Exod. 20. 12
Deut. 5. 16.
Mat. 15. 4.

M. Honoris vocabulum, quam hic habet significa-
tionem?

A. Honor parentum, eorum amorem, timorem,
observantiamq; comprehendit : & in parendo, in-
serviendo, opem ferendo illis, eosq; tuendo, alendo
etiam atq; sustinendo, siquid ipsis opus fuerit, situs
est.

Prov. 1. 8.
Mat. 17. 26.
Col. 3. 20.
Heb. 12. 9.

M. Hæc lex naturalisne solum parentes attingit?

Deut. 17. 8. 10.
Rom. 13. 1.
Luc. 10. 16.
Lev. 19. 31.
1 Tim. 5. 16
Prov. 5. 12.

A. Qui auctoritatem habent omnes, omnes ad-
versus quos reverentia est aliqua adhibenda, ut ma-
gistratus, ministri Ecclesiastici, præceptores, do-
ctrina,

Parentum nomine magistratus notantur.

Strina, sapientia, ætate, honore, aut alia aliqua dignitate antecedentes, parentum nomine designantur.

M. Principes, magistratus, ceterique qui aliis præfunt, cur parentum nomine notantur?

Rom. 13. 4.
Heb. 13. 17.

A. Ut declaretur, quod deus eos nobis nostro rei-publicæque commodo donaverit: atque ita parentum nomine, quod principibus, magistratibus, aliisque superioribus tribuitur, commonemur, ut illis non pareamus solum, verum etiam ut eos revereamur atque amemus.

M. Quid deinceps in hac lege est?

Exod. 20. 12.
Deut. 5. 16.
Eph. 6. 2, 3

A. Longam eos beatamque vitam, Dei beneficio esse victuros, qui parentibus, principibus, magistratibus, aliisque superioribus dicto audientes fuerint, debitumque ipsis honorem tribuerint. Contraque consequens est, qui parentibus, principibus, magistratibus, aut superioribus aliis minus se obediens præbuerint, aut contumeliosi in eos fuerint, illos aut cito repentinoque cum ignominia morituros, aut vitam quavis morte acerbiorum turpioremque traducturos esse; qui etiam ad extremum contumaciæ scelerisque sui pænas apud inferos sempiternas sustinebunt.

Exod. 20. 13.
Deut. 5. 17

M. Sextum jam quod sit præceptum dicito.

A. Non occides.

Jac. 2. 11
Rom. 3. 13, 14, 15
Gal. 3. 20, 21

M. Satisne legem hanc observabimus, si manus ab homicidio sanguineque integras servabimus?

A. Prohibentur etiam ea quæ cædis occasionem aliquam habent, ut ludibria, irrisiones, maledicta, probra, convitia, rixæ, pugnæ, & similia omnia.

M. Ecquid est amplius?

Jac. 3. 14, 16.

Mat. 5. 21, 22.
1. Joan. 3. 9, 10, 11

A. Deus sua Lege non externis tantum actionibus, sed animorum etiam affectionibus, iisque vel maxime cavit: apud Deum enim judicem, iracundia, odiumque & occidendi, vindicandi, aut nocendi voluntas omnis, homicidium esse decernitur. Hoc ergo jure divino ista etiam vetantur.

M. Si

Præceptum 8. Furta & fraudes vetantur.

I I

M. Si neminem ergo oderimus, abunde legi huic erit satisfactum?

A. Deus cum odium reprobat, benevolentiam à nobis in omnes mortales, hostes etiam, requirit; idque adeo quidem ut malevolis invidisque nostris, qui infenso crudeliterq; infesto in nos sunt animo, salutem & tranquillitatem, omniaq; faulste, feliciter, & prospere evenire optemus: beneficiis illos etiam, si facultas in nobis fuerit, afficiamus, Deoque pro illis vota faciamus.

M. Quod est septimum præceptum?

A. Non adulteraberis.

M. Hoc præceptum, quam sententiam habere putas?

A. Obscænarum voluptatum universum genus, omnis verborum turpitudine, oculorum, gestusque petulantia omnis, omnes impuritatis notæ atq; indicia quæcunq; hac lege condemnantur. Desidia item inertiaque, in cibo, potu, vestitu, luxus & luxuries, ludi, lususq; impudici, & quæcunq; præterea ad corporis animive foeditatem sollicitare aut commovere possunt, hoc præcepto vetantur. Nam, ut mentes etiam nostras ab appetitionibus desideriiisque impudicis puras conservemus, præcipitur, propterea quod tam animæ quam corpora nostra Tempa sunt divino Spiritui consecrata.

M. Prosequere reliqua.

A. Octavum præceptum est, Non furaberis.

M. Hoc præcepto quæ prohibentur?

A. Non ea solum furta vetantur, quæ humano jure plectuntur: sed etiam edicitur, ne nundinatione aut venditione fraudulenta, mensuris dolosis, parumve legitimis ponderibus, aut adulterinis fucatisque mercibus quenquam fallamus; neve judicii pecunia tentatis, pretioq; & largitione corruptis, aut ulla alia fraude, dolo malo adhibito quenquam circumveniamus. Præterea, qui officium de-

Luc. 27. 28.
Rom. 12. 14.
19. 19. 20
Exod. 20. 14
Deut. 5. 18.
Prov. 6. 24. 25
Mat. 19. 18.
Mat. 5. 27. 28. 29.
Rom. 3. 13
1 Cor. 6. 9. 10. 15.
16. 18. 9
1 Thes. 4. 5. 7. &
5. 22.
Ezec. 10. 19. 25.
Eccl. 33. 26.
1 Cor. 1. 1. 6. 17. &
6. 15. 16.
Exod. 20. 15.
Mat. 19. 18.
Prov. 11. 1. & 20.
10. 23.
1 Thes. 4. 6.
Tit. 2. 10.
Pla. 62. 20.
Prov. 17. 23.
Isa. 5. 23.
Ezec. 22. 13.
Mat. 23. 5.
1 Tim. 6. 18.
Prov. 14. 21. 31.
Jac. 2. 3. 9. &
23. 22.
Deut. 23. 2. 3. 4.
& 24. 15. 17. 19.
& 27. 17. 18. 19.

Præceptum 9. Mendacium prohibetur.

bitumve alteri subducunt; ut qui laborum mercedem operariis non persolvunt; qui per avaritiam pauperibus egentibusq; opem ferre, viduis succurrere, orbis pupillisq; subvenire, peregrinis atque advenis opitulari recusant; quiq; rudes atq; ignaros rerum non instituunt atq; erudiunt; qui consilii expertes consilio non juvant; qui vagos errantesque ab errore non avertunt, neq; in rectam viam revocant atq; reducant, qui afflictis mœrentibusq; consolationem non adhibent, omnesq; horum similes hac lege condemnantur.

M. Hoc præcepto an quicquam adhuc præterea continetur?

A. Omnino. Nam ex alienis damnis utilitates nostras aucupandi, aliquam etiam voluntatem cogitationemve suspicere, hac lege prohibemur. Nam quod in homines injuriosum est, id vel optare aut expetere vitiosum est in conspectu Dei.

M. Recita jam novum præceptum.

A. Non eris adversus proximum tuum testis mendax.

M. Hæc lex quam habet sententiam?

A. Hac lege non apertum solum evidensq; perjurium, juris jurandi, violatio, sed omnis etiam vanitas, calumnia, obrectatio, maledictio, assentatio, simulatio, dissimulatioq; omnis, quæ sunt aut contra rem aut existimationem proximi, generatim verantur: præcipiturq; ut nec ipsi unquam mendacium falsumve quicquam dicamus, neq; in aliis, verbo, scriptura, reticentiave comprobemus: sed ut veritatem semper colamus, tutemur, exquiramus atque sustentemus.

M. Nihil ultra requiritur hac lege?

A. Deus qui intimos animorum nostrorum sensus penitus perspectos habet, a maledicendo nos prohibens, aliquid etiam mali temere de proximo vel suspicari

Zec. 8. 16. 17.

Am. 10. 33.

Exod. 20. 16.

Deut. 5. 20.

Mat. 19. 18.

Exod. 23. 1.

Lev. 19. 11.

Deut. 19. 18. 19.

Psal. 15. 3.

Zep. 3. 13.

Luc. 3. 14.

1 Per. 2. 1. 2.

Prov. 3. 3.

Eccl. 12. 17. 19.

Eccl. 23. 23.

2 Cor. 17. 8.

Eph. 4. 25.

Mat. 7. 1.

Rom. 7. 34.

2 Cor. 13. 5. 7.

susplicari opinarive prohibet; adeoque præcipit, ut quoad per veritatem licebit, bene de aliis existimemus, bonamq; ipsis famam, quantum quidem efficere poterimus, conservemus.

M. Restat jam postremum præceptum.

A. Non concupisces cujusquam domum, non uxorem, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, nec quicquam omnino aliud quod alterius sit.

Exod. 2. 7.
Mlc. 2. 1. 2.
Rom. 7. 7.
1 Cor. 10. 6.

M. Hoc præceptum quid ultra quam superiora imperat?

A. Antea Deus maleficia depravatasq; animorum affectiones vetuit: jam vero innocentiam omnibus suis numeris expletam a nobis exigit, adeo quidem ut nullum omnino vel tenuissimum desiderium, vel levissimum cogitationis motum, a virtute quicquam deflectentem, in mentes nostras irrepere patiamur. Equum namq; est, ut in animis etiam & mentibus nostris summa coram Deo castitas sanctimoniaque splendeat. Ab illo enim bonitas atque æquitas non nisi perfecte absoluta probari potest; cujus etiam legem hanc suam, normam omni ex parte perfectissimam, nobis ante oculos constituit.

Iſa. 1. 16.
Gal. 5. 24.
Jer. 4. 14
Ezec. 18. 31
Mat. 5. 8.
Rom. 12. 2.
Psal. 5. 4, 5.
2 Cor. 6. 14.

M. Postquam decem jam præceptorum sententiam interpretatione brevi explanasti; dic mihi, cunctane ea, quæ separatim articulatimque explicuisti, in paucis conferri, breviterque & summatim describi nequeunt?

A. Possunt sane; nam & Christus, divinus ille doctor, totam legis vim atque rationem coarctans, ejus summam quam brevissime his verbis exposuit, Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente tua, & ex totis viribus tuis: hoc maximum est præceptum in Lege: Secundum autem est huic simile, Diliges proximum sicut teipsum. Ad hæc enim duo mandata universa Lex & Prophetæ referuntur.

Mat. 19. 37.
Mat. 23. 34.
Luc. 10. 27.

M. Amo.

M. *Amorem in Deum cujusmodi hic à nobis desideravi putas?*

A. Qui Deo sit idoneus; hoc est summa potestate Dominum, summa parentem bonitate, conservatorem nostrum summa misericordia præditum eum esse confiteamur. Ad amorem itaq; erga Deum nostrum accidere debet, ut revearemur maiestatem illius, & ejus pareamus voluntati, ejusq; bonitati confidamus.

M. *Totum cor, anima tota, totæque vires quid declarant?*

A. Eam videlicet amoris flagrantiam & incorruptam integritatem, ut cogitationibus, cupiditatibus, consiliis, actionibus ullis, quæ Dei amorì repugnant, nihil prorsus loci relinquatur. Etenim Deum non modo plus quam sua omnia, sed multo etiam magis quam ipse se, quisq; quis diligit.

M. *Nunc de proximi amore quid habes dicere?*

A. Christus voluit Christianos suos summæ inter se conjunctionis vinculis arctissime astringi. Et cum nostri nobis amor naturalis sit atq; in animis penitus insitus, nulla expeditior, contractior nulla, nulla justior fraterni amoris norma, nec quæ plus habeat efficacitatis, reperiri potest, quam quæ ab ipso humano ingenio deducta, nobis à Domino præscribitur, ut unusquisq; scilicet proximum eodem, quo seipsum, amore complectatur. Cui consequens est, ut ne quid agamus contra proximum, ne quem sermonem, ne quam cogitationem de illo habeamus, quod nobis ab aliis fieri, vel de nobis dici cogitare nolleamus.

M. *Proximi vocabulum quam longe patet?*

A. Non tantum prope nos habitantes, aut cognitionis, affinitatis, amicitie, amoris, civilisve alicujus consuetudinis vinculis astricti; sed & ignoti atque etiam hostes hac voce *proximi* continentur.

M. *Quando*

Deut. 10. 12, 17, 20.

Psal. 25. 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100.

Deut. 5. 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100.

Joan. 13. 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100.

Mat. 5. 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100.

M. Quando igitur Lex divini numinis pie sanctęq; veneranda, & charitatis atq; benevolentię erga homines habendę rationem abso'utam pręscribit, annon ad illius normam tota est vita nostra dirigenda?

A. Omnino: atque hoc tantopere, ut Deus mo-
res ad Legis suę regulam conformantibus vitam
paciscatur, & à Legis pręscriptione aberrantibus è
contrario, sicuti supra diximus, mortem minetur.

Deut. 8. 1, & 11
12, 28, & 30, 15
16, 17
Mat. 19. 17.
Joan. 12. 50.
Rom. 6. 23. & 10.
5.

M. Justos ergo eos esse putas qui à jure divino nulla ex parte discedunt?

A. Certe quidem, siqui ad Legem Dei usq; qua-
que servandam valerent, jure illi quidem justici-
feri possent: sed ingenita naturę nostrę corrup-
tione, ita ex inscitia, debilitate, pravitate laboramus
universi, ut officium jure divino debitum neque
intelligamus, neque illi satisfacere aut valeamus
ant velimus. Tamen si inveniatur unus aliquis
qui in aliqua re una & altera externa Legem ob-
serveret, tamen is in multis aliis à recto discedit; &
humanus animus ab illa justitia atque innocentia
interiori, quam Lex requirit, perpetuo aberrat.
Quamobrem nemo jure justus esse potest in con-
spectu Dei, qui de omnibus (qui non omnia jure di-
vino descripta exequuntur) sententiam fert, eosq; de-
testatur atq; execratur.

Gen. 6. 5, & 8, 21
Prov. 20. 9.
Rom. 7. 14. 15.
Gal. 2. 16.

Prov. 10. 9.

Deut. 17. 24.
Gal. 4. 10.

M. Num igitur Lex cunctos omnino mortales mi-
serrima hac conditione sine ullo prorsus remedio astrin-
git?

A. Deo diffidentibus & à religione pietateque
remotis, Lex hanc quam memoravi, conditionem
constituit, illis ab omni omnino spe derelictis; qui
ut ne tenuissimam quidem particulam Legis prę-
stare possunt, ita nihil quicquam Dei misericordię
per Christum confidunt. Piis vero lex aliarum uti-
litarum fructu præbet.

Jac. 1. 10. 11.
Deut. 27. 26.
Rom. 2. 10, &c.
& 8, 7, 8.
Eph. 5. 5, 6.
Jac. 2. 10.

M. *Quinam illi sint dicito.*

A. Primum omnium, Lex vitæ regulam perfecte absolutam nobis ante oculos proponens, diligentiam nostram excitat, ut mores nostros ad illam dirigamus.

M. *Quid præterea?*

A. Secundo, cum legem ultra quam mortalium vires præstare possunt requirere, nobisque potestatem tanti oneris sustinendi deesse animadvertimus, ad auxilium a Deo flagitandum Lege exuscitamus.

M. *Perge.*

A. Porto autem, cum turpitudinis nostræ labes atque sorditatem in Lege, ut in speculo, cernimus, tanquam frænos nobis injicit, reprimitq; ne integritate nostra confisi, superbos nos in conspectu Dei præbeamus.

M. *Prosequere.*

A. Quando peccati, quod divinæ Legis est violatio, conscientia stimulamur atque convincimur, intelligimusq; nos per peccatum in execrationem, acerbissimum odium, gravissimumq; Divini numinis offensionem atque indignationem incurrisse; mercedemq; atq; stipendium, quod peccatum meretur, esse, ut non solum omnibus calamitatibus atque miseriis hujus vitæ, morbisq; & morte corporis afficiamur: verum etiam ut damnatione atque interitu sempiterno mulctemur: simul atque ex lege agnoscimus, nos per peccatum in hunc condemnatorum statum, quo nihil tetrius cogitari potest, pervenisse; toto pectore, tota mente, toto corde animoque; horremus & contremiscimus: atque ita, ut casum nostrum salutariter doleamus, & ut nosmet nostri poeniteat, Lex efficiet, impellitq; ut peccatorum veniam, justitiam & vitam sempiternam (quæ ex lege adipisci non possumus) a Christo

Servatore

Deut. 6. 6, 7
Isa. 1. 7, 8
Psal. 1. 2.

Rom. 3. 19
2. 7, 14, 15
Cor. 3. 4, 5
Pla. 1. 9. 5. 12, 27
28. 3. 34. &c.

Rom. 8. 10. 11.
12. 19, 20 & 7. 7.

Prov. 10. 9
1. Jean. 3. 4
Deut. 27. 16
Gal. 3. 10
Rom. 1. 18.
& 2. 8; & 4. 5, 16
& 6. 23
& Cor. 3. 7, 9
Eph. 5. 5, 6

Rom. 7. 12, 23, &
5. 15, 26.
Gal. 2. 16

Servatore tantum, & per Christum experamus atque expectemus.

M. *Legem igitur quantum intelligo, tanquam magistram se ducemque ad Christum præbere affirmas, quæ nos notitia nostri pœnitentiaque & fide, recta ad ipsum via perducat.*

Rom. 10. 4.
Gal. 3. 10. 11. 4.

A. Sane ita est: simulque ex his perspicuum est illud, Legem non frustra latam esse, tamen si mortales ab officii, quod Lex requirit, præstandi facultate longissime absint.

Rom. 3. 31. & 7.
12. 13. 16.
Gal. 3. 21. 22.

M. *Verum dicis. Nunc, dilecte fili, quando de Legge & obedientia satis, ut in hac contractione brevitate; dictum sit, ratio flagitat, ut proxime dicatur de Evangelio, quod divina per Christum misericordiae promissa, eis qui contra Legem commiserunt, modo ipsos commissi pœniteat, facta completitur ad quod Evangelium fides præcipue referenda est: hoc enim secundo loco in nostra distributione propositum fuit; & eorum quæ tractavimus continuatione, quasi manu, eo deducti sumus. Dic ergo quæ sit Evangelii fideique nostræ summa.*

A. Eadem illa, quæ Christianæ fidei principes articulos, una olim arcte contractos, comprehendit; quamque vulgus ex prima voce nominat, *The Creed*, id est, fidem nostram.

M. *Fidem tuam pronuntia.*

A. **C**redo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cœli & terræ: Et in Jesum Christum filium ejus unicum, Dominum nostrum, qui conceptus est e Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine: passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus, Descendit ad inferos, tertio die resurrexit a mortuis: Ascendit ad cœlum, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis: inde venturus est ad judicandum vivos & mortuos: Credo in Spiritum

ritum sanctum; sanctam Ecclesiam Catholicam, sanctorum communionem, remissionem peccatorum carnis resurrectionem, & vitam æternam. Amen.

M. universam hanc fidei confessionem in quot membra distribuitis?

A. In quatuor principalia: in quorum primo de Deo Patre, & rerum omnium creatione; in secundo de ejus filio Jesu Christo, quod & humanæ redemptionis summam omnem continet; in tertio de sacro Spiritu; in quarto de Ecclesia, & de Dei donis Ecclesiæ per Christum datis, explicatur.

M. Age igitur, hunc ordinem in explanandis istis quatuor partibus conservato: principio vero Credendi verbum in primo Christianæ fidei introitu, quam vim habeat, expone.

A. Hac voce significo veram me atque vivam, hoc est, Christiani hominis fidem in Deum patrem, Deum filium, & Deum Spiritum sanctum habere; eamque me fidem hac confessionis formula, profiteri firmissimeque asseverare.

M. Viva ea veraque & Christiana fides quæ sit, mihi quam potes apertissime declarato.

A. Fides est certa cognitio paternæ Dei erga nos per Christum benevolentiae, fiduciaque in eadem, sicut in Evangelio testatum est; quæ studium piæ vitæ, id est, Dei Patris voluntati obsequendi semper conjunctum habet.

M. Intelligis igitur nullos impios, qui aut de Dei misericordia desperant, aut ejus justitiam non perimescunt, sed vitam vitiosam animo securo vivunt, hanc veram Christianam fidem habere posse, tametsi ejus verba pronuncient?

A. Ita omnino intellexi.

M. Cum non nisi unus sit Deus, dic quare in Christianæ fidei confessione tres nominentur, Pater, Filius, & Spiritus sanctus.

A. Non

Mat. 10. 32. &
28, 4.
Ioan. 1. 12, 13.
Rom. 1. 7, &
10, 9.
Gal. 3. 26.
Heb. 4. 14.

Ioan. 1. 12, 13.
Col. 2. 3.
Rom. 8. 1, 14, 38,
39.
Heb. 10. 22, 13,
& 11. 1.
Psalm. 3.
Mat. 7. 17, 18, &
13, 23.
Gal. 5. 6.
1 Pet. 1. 13, 14, 15

Mat. 2. 16, 17, &
28, 9.
2 Ioan. 5. 7.
Ioan. 10. 30.
& 14, 7, 8, 9, 10, 11
1 Cor. 8. 5, 6.

A. Non variorum Deorum hæc sunt nomina, sed trium diversarum in una Divinitate personarum: nam *Deus Pater, Deus Filius, & Deus Spiritus sanctus*, tres personæ, unus tantum *Deus* sunt, scienti edocti sumus ex sacris literis; quibus promptam potius fidem adjungere, quam tam penitus recondiri & abditi mysterii & infinitam altitudinem curiose scrutari debemus.

Prov. 25, 16

M. *Verissime loqueris: perge porro. Quammodum Deum Patris nomine nuncupas?*

A. Primum omnium maximeque, quod unicus Filius sui Jesu Christi natura Pater sit. Deinde quod noster etiam sit Pater, tum quia nos condidit, omnibusque vitam dedit, tum etiam quod nos iterum divine per Spiritum Sanctum generavit, & per fidem in verum suum atque naturalem filium Jesum Christum nos elegit, sibi que filios, & regni celestis atque sempiternæ vitæ hæredes per eundem instituit.

Psal. 2. 7
Mat. 3. 17.
Juan. 1. 14.
Rom. 15. 26.
2 Cor. 1. 3
Gen. 1. 27
Mal. 1. 6, & 2. 19.
Joan. 1. 12.
Eccl. 3. 3.
Rom. 8. 15, 16, 17.
Gal. 4. 5, 4.
Eph. 1. 3, 6.
Tit. 3. 7.
1 Pet. 3. 4, 23
Isa. 40. 21, 22. &c.
Mat. 6. 26, 30, &c.
10. 29, &c.
Eph. 3. 11.
Heb. 1. 2. 3.
Joan. 1. 10.
Mat. 1. 31, 32.
Luc. 22. 31, 32.
Jos. 10. 28, 29, &c.
19, 10. 11.
Act. 2. 23, 24, &c. 4.
27. 28. & 12, 13.

M. *Cur Deum omnipotentem appellas?*

A. Quod & fabricatus est omnia, & omnes res ex sua voluntate moderandi summam potestatem habet.

M. *Spiritusne etiam malitiosi, impiique homines, in Dei potestate continentur?*

A. Nunquam alioquin sine summa solitudine essemus, siquam illi lædendi nos facultatem, contra divinam voluntatem, haberent. Verum ea nos consolatione sustentamur, quod neque dæmones, neque consceleratissimi homines, nihil quicquam, nisi Dei arbitratu vel permissione, tentare omnino valeant: quodque nos adeo in tutela Patris omnino rerum præpotentis sumus, ut ne ullus quidem capitis nostri pilus, nisi ipsius voluntate qui nobis optime vult, in terram decidere possit.

Luc. 11. 7. & 11
18.

M. *Cur adjungitur, Deum cæli & terræ creatorem esse?*
A. Quod

Pfal. 79. 7. 50. 6.
Rom. 1. 19. 20.

A. Quod divinam potentiam, sapientiam atque bonitatem (quæ per se intelligentia comprehendi non possunt) in ejus operibus, ut in speculis, intueri liceat Nam cum immensam illam mundi magnitudinem contuemur, eamque esse partium omnium constitutionem animadvertimus, ut neque ad aspectum magis decoræ, neque magis ad utilitates omnes accommodatæ excogitari possent; artificis illico effectorisq, infinita potentia, sapientia, bonitas nobis ante oculos mentis obversantur.

M. *Qua ratione universa à Deo condita esse affirmas?*

Gen. 1. 1. 8. &
Pfal. 33. 6. 7. &
3. 12.
Joan. 1. 3.
Act. 14. 15.
1 Cor. 8. 6.
Heb. 1. 2
Col. 1. 16.

A. Deum Patrem Opt. Max. à principio, & ex nihilo, per potentiam sui verbi, hoc est Jesu Christi filii sui, totum hunc spectabilem mundum & universa in eo inclusa, atque spiritus etiam corporis expertes (quos nuncupamus Angelos) fabricatum esse & contruxisse.

M. Num censes tamen satis pie asseverari, Deum spiritus omnes malitiosos, etiam eos qui a nobis diaboli nominatur, fecisse?

Gen. 1. 31.
Joan. 8. 44.

A. Deus illos tales non effecit, verum illi a prima creatione, suo ipsorum vitio, omni restitutionis spe perdita, defecerunt: proinde non creatione & natura, sed naturæ corruptela depravati sunt.

M. Satisne Deo fuit cuncta semel creasse, postea vero omni rerum curatione vacasse?

Pfal. 74. 3.
& 104. 8. 9. &
145. 14. 15. &
147. 2. 5. 6.
Col. 16. 17.
Heb. 1. 2. 3.
Gen. 1. 26. 29.
Pfal. 8. 6. 7.
& 104. 13. 16.
Prov. 16. 4.
Eccl. 43. 7.

A. Nequaquam, Deus enim ut omnia fecit, in omnia fulcit & moderatur; alioquin universa in nihilum subito occiderent.

M. Quem sibi finem Deum Opt. Max. in condendis gubernandisque rebus omnibus proposuisse putas?

A. Hominum gratia fabricatus est mundus; & quæ in eo continentur cuncta comparata sunt, ut utilitati commodisque humanis servirent. Et ut cætera universa humani generis causa, ita hominem ipsum

Omnia creat a bona. Homo ad imag. Dei cond. 21

ipsum Deus ad suam proprie gloriam fecit.

Rom. 11. 36.
Col. 1. 16.

M. Edissere quis primus fuerit hominis ortus atque fabricatio.

A. Deus, ut a Mose in scriptis relictum est, primo homine è limo terræ formato animam atq; vitam inspiravit: scēminam exinde deductam ex viri somno consopiti latere, & in lucem editam, cum viro sociavit, ut adjutrix vitæq; illi consors esset.

Gen. 1. 2. 6. 17.
8. 7. 8. 10. 21.

M. Cum in viris simul & scēminis pravit as, nequitia distortioq; adeo summa nunc appareat, num a principio Deus eos ejusmodi fabricavit?

A. Minime gentium: nam Deus perfectissime bonus nihil aliud quam bonum facere potest. Deus igitur ad suam imaginem similitudinemq; hominem initio formavit.

Gen. 1. 26. 27. 28.
Col. 3. 10.

M. Quenam est illa imago, secundum quam hominem factum esse dicis?

A. Ea est justitia omni ex parte perfecta, summaq; sanctitas, quæ ad ipsam divinam naturam proprie pertinet; quæ homini cum Deo similitudo usq; eo fuit, quoad eam homo peccatorum maculis scedavit.

Eph. 4. 23. 24.
Rom. 9. 14.
Col. 3. 10.
Joan. 1. 5. 7.
1. 2. 29. 8. 3. 9.
Sap. 1. 13. 14. 8. 22.

M. Qua ratione istud factum esse dicis?

A. Fœmina a Diabolo circumventa, virum impulit, ut fructum, quo illi à Deo interdictum fuerat, comederet: quo illorum facto imago, secundum quam creati sunt, est oblitterata, & cum ipsi tum ipsorum posterii, Deo adversarii, perversi, imbecillesq; ad orane bonum effecti, non in omnes solum vitæ hujus misérias, corporis morbos atq; mortem, sed & interitum etiam sempiternum, perpetuamq; damnationem inciderunt.

Gen. 3. 1. 2. 3. 24.
Sap. 1. 13. 14.
1. Cor. 7. 14.
Rom. 8. 7. 8.
2. Cor. 3. 5. 15.
Rom. 6. 23.
Eph. 5. 5. 6.

M. Utrum tamen existimari non queat graviter nimis Deum Pomi unius gustatum vindicasse?

A. Detestabile illud hominis facinus, quasi levis culpa fuerit, nemo verbis, extenuare, aut ex Po-

Gen. 3. 2, 4, 5, 6.
11, 12

Gen. 1. 26. 28.
Psa. 8. 4, 5, 6.
Eccl. 8. 104. 14, 15
Gen. 1. 26, 17.
Col. 3. 10.
Ose. 6. 7

Mat. 6. 18. & 12
33.
Rom. 5. 12, 14.
17. & c.

Ose. 6. 7.
Rom. 6. 23.
2 Cor. 3. 5.
Eph. 5. 5, 6.

Gen. 3. 7, 4, 15,
Rom. 5. 15, 16.
Gal. 3. 16, 19
eb. 2. 14, 15, 16

mo immoderata modo edacitate rem æstimare velit. Ipse enim pariter cum uxore sua fallacibus Satanæ blandimentis illectus illaqueatusq; infidelis à Dei veritate ad vanitatem declinavit: falsis Serpentis criminationibus, quibus de mendacio, invidentia & malevola commodi alicujus subductione Deum accusabat, fidem adjunxit: innumerabilibus beneficiis ornatus, ingrato in Deum, qui eam contulit, animo fuit: homulus ex terra modo lutoque factus, non satis esse putans, quod similitudo illi cum Deo esset, per intolerandam insolentiam & arrogantiam exæquare se cum divina maiestate expetivit: postremo, Creatoris se ditioni subtraxit, jugum etiam ejus à suis cervicibus proterve repulit. Inaniter igitur *Adæ* maleficium minuitur.

M. Verum cur ob parentum scelera posteri omnes, de tam beato vitæ statu dejecti, in omnes calamitates inciderunt?

A. Deus Adamum illis honoris insignibus ornavit, ut ea cum sibi, tum suis, id est, toti humano generi, aut servaret aut amitteret. Neque aliter fieri potuit, quin sicut ex arbore mala mali fructus eduntur, ita *Adamo* peccati corruptela depravato, omnis ejus progenies ingenito illo peccato (quod Originale vocant) corrumpetur. Quanquam quid opus est tam graviter de parente *Adamo* conquiri? quando nos etiam ipsi ob plurima nostra maximaque vitia, calamitatibus omnibus, damnatione morteque dignissime mulstemur! a quibus malis ut liberemur, nihil in nobis aut in ulla alia creatura opis aut auxilii omnino super est.

M. Quæ spes est igitur consolatioque reliqua, & in quo sita?

A. Promisit Deus fore, ut semen mulieris, qui est Justus Christus, filius Virginis Mariæ, Serpentis, hoc est, Diaboli, qui eos decepit, caput contereret, ipsosq;

ipsosque atque eorum posteros, qui promisso illi fidem haberent, liberaret. Atque hoc illud est quod in secunda jam Symboli parte sequitur : *Credo in Jesum Christum.*

M. Nomen Jesus quid significat ?

A. Jesus sermone nostro idem est quod Servator. Jesus enim Christus filius Dei, idemque Virginis filius, nos, qui scelere devincti, & sub antiqui Serpentis Diaboli servili jugo captivi, sempiternæque mortis vinculis constricti, turpissime miserimeque jacebamus, in libertatem vindicavit, atque ad salutem reduxit.

Mat. 1, 17:
Act. 10, 28:
Col. 4, 11, 14:
Heb. 2, 14: 15:
1 Joan. 3, 12

M. Quis nomen Jesu illi imposuit ?

A. Angelus, ex Dei ipsius præcepto.

M. Explica nunc quid Christi nomen significet.

A. Christus idem est, atque si unctum appellationes : quo nomine indicatur eum Spiritus sancti unctione maximum regem, sacerdotem, atque prophetam creatum esse.

Mat. 1, 21:
Luc. 1, 3, 32, 34:
Psa. 2, 6
Isa. 61, 1.
Dan. 9, 24, 15
Luc. 4, 18
Act. 4, 27
1 Jo. 10, 38
Heb. 1, 9.
Luc. 1, 32, 33
Joan. 1, 8, 36
Col. 1, 13, 14.
2 Tim. 4, 1.
Rom. 13, 12
1 Cor. 12, 12
2 Cor. 10, 4, 5
Eph. 6, 10, 11, 20

M. Christi regnum estne mundanum ?

A. Nequaquam, verum spirituale & sempiternum, cujus regni gubernacula sunt Dei verbum, atque Spiritus; quæ tum justitiam, tum vitam secum afferunt.

M. Quam nobis utilitatem præbet hoc Christi regnum ?

A. Vires nobis armaque spiritualia, quibus atroces & trüculentos animarum nostrarum hostes, carnem, mundum, peccatum, Diabolum profligemus, adjumentaque ad vitam cum virtute & sanctitate degendam subministrat.

M. Cujusmodi Sacerdos est Christus ?

A. Summus atque æternus; qui solus in conspectum Dei venire, solus sacrificium, quod Deo placeat satis faciatque, conficere; solus iratum Deum placatum efficere potest.

Psal. 10, 4, 5
Heb. 4, 14, 15:
1 Cor. 1, 1, 6, 7:
1 Jo. 2, 1, 2, 12, 13, 14.

M. Cui

Joan. 14. 27.

Act. 10. 36.

Eph. 2. 14. 15. & c.

Col. 1. 20.

Heb. 9. 14. 15.

1 Tim. 2. 5.

Rom. 8. 15.

& c. 12. 1.

Gal. 4. 5. 6.

Eph. 3. 14.

Heb. 4. 15, 16.

M. *cui nobis utilitati sunt ista?*

A. Nobis ut paccatus propitiusq; sit Deus postulat & deprecatur, nobis offensum Deum lenit, nosq; in gratiam cum Patre reducit. Solus enim Christus pacificator nobis propositus est, qui nobis Dei gratiam reconciliet. Imo vero sacerdotii etiam sui nos quasi consortes esse voluit, nobis introitum ad patrem pateticiens, ut in illius præsentia cum spe summa comparere, nosq; & nostra omnia veluti hostias ad sacrificium Deo Patri per ipsum præbere non dubitemus.

M. *Qualis Propheta est Christus?*

Luc. 7. 16.

Act. 7. 7.

Heb. 1. 1. 2.

Joan. 8. 26. 40.

& c. 25. 15. & c. 17.

6. 7. & c. 18. 37.

A. Quum reliquos omnes prophetas atq; doctores, Dei servos, despicerent mortales, Christus ipse Dei filius, & prophetarum omnium Dominus, Patris interpres & nuncius, de cælo ad homines descendit, ut paternam voluntatem plane explicaret, mortalesq; recta Dei atque omnis veritatis intelligentia informaret. Atque ita Christi nomine tria illa officia comprehenduntur, quæ Dei filius sibi a Patre delata persolvit, ut omnis eorum fructus nos secum participes faceret. Filius enim Dei non solum nominatur, & est revera *Jesus Christus*, hoc est, *Servator, Rex, Sacerdos, Propheta*; sed & nobis ita est, ad nostramque utilitatem atque salutem.

M. *Qua ratione Christum filium Dei unicum profiteris, quando qui pii sunt omnes filii Dei vocantur?*

Mat. 2. 15.

& c. 30. 17.

Joan. 1. 12.

34. & c. 14. 10. 14.

Heb. 12. 3.

& c. 5. 3.

Rom. 8. 14. 15.

Gal. 4. 5.

Eph. 1. 5.

1 Joan. 3. 1.

A. Quod solus Christus naturalis Dei filius, ejusdemq; sit cum patre substantiæ. Nos vero cum naturâ *Adami* veteris filii simus, gratia tamen benevolentiaq; qua nos per Christum servatorum nostrum prosequitur, filii Dei adoptamur.

M. *Quam ob causam Christum Dominum nostrum nuncupamus?*

A. Propterea

A. Propterea quod Angelorum, hominum, rerumque omnium dominatus sit illi à Patre traditus; quodque suo arbitratu, atque potentia regnum Dei tum in cælo, tum in terra, moderetur.

M. Num quidnam restat?

A. Hac cogitatione commonefiunt pii omnes, non ad suum sibi arbitrium vivere licere; verum oportere eos corporibus simul & animis, in vita pariter atque in morte, totos sese ad Domini sui naturam accommodare, ipsique in rebus omnibus obtemperare & fideliter inservire.

M. Quid tum inde?

A. Declaratur quemadmodum naturam humanam suscepit, cunctaque perfecit quæ salutis nostræ opas erant.

M. Eratne ergo necessarium filium Dei hominem esse?

A. Maxime; nam quod homo in Deum nefarie commisit, id hominis etiam supplicio luendum erat atque expiandum: quod onus longe gravissimum solus Jesus Christus, idem Deus & idem homo, suscipere poterat: quin nec potuit alius mediator inveniri, qui à Deo pacem atque veniam hominibus impetraret, nisi Deus simul & homo Jesus Christus.

M. Quid deinde sequitur?

A. Christum è Spiritu Sancto conceptum, ex Maria Virgine natum esse.

M. Quamobrem vulgari hominum consuetudine naturaliterque generatus non est?

A. Propterea quod per quem peccatorum nostrorum maculæ erant delendæ, cum ab omni omnino peccato integrum conservari par erat. Ob eam igitur ipsam causam castissimus ille Agnus Dei Jesus Christus admirabili Spiritus Sancti virtute, ex incorrupta Virgine Maria purus ab omni peccati labe conceptus atque natus est.

M. Quare Virginis Mariæ nomen commemoratur?

C

A. Ut

Mat. 9. 6. & 10.
1. & 11. 27, 28,
& 28. 1.
Lu. 1. 32. 33.
Ez. 1. 20, 21, &c.
Deut. 40. 1. 20.
Mal. 1. 6.
Luc. 9. 23, 24. &
14. 26, 27.
Heb. 2. 1, 2, &c.

Mat. 18. 17, 17, &
2, 23. & 29. 18,
19.
Joan. 1. 14. &
11. 30, 31.
Rom. 5. 1, &c.
1 Cor. 15. 21,
22, &c.
Phil. 2. 6, 7, &c.
Heb. 2. 9.
1 Tim. 2. 5.
Heb. 9. 14, 15, 24.
1 Pet. 2. 21, 22.
Joan. 1. 29, 30.
Heb. 4. 15, et 9.
14.
Mat. 1. 23.
Luc. 31, 32.

Gen. 22. 18.
Iſa. 53. 1.
Mat. 1. 1, etc.
22. 42.
Rom. 1. 3.

A. Ut agnoscamus Christum esse verum illud semen Abrahamæ atque Davidis, de quo propheta oraculis instinctu divino editis, prænunciarunt atque præmonuerunt; ex Abraham enim & David stirpe *Maria* virgo directo est ordine procreata.

M. Reliqua, ut instituiſti, deinceps persequere.

A. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus est.

M. Verum cur symbolum Christi, vita silentio præterita, protinus ab ejus ortu ad mortem transit?

Iſa. 53.
Act. 13. 23. 37.
etc.

A. Quod in symbolo summa solum redemptionis nostræ capita memorentur, quæque illi adeo sunt peculiariora, ut illius vim omnem in se inclusam teneant.

M. Mortis ejus rationem paulo ad huc apertius explicato.

Mat. 26. 14. 15. et
27. totum.
Mat. 14. 4, 5. etc.
et 23. totum.
Luc. 23. 47. etc.
et 23. totum.
Joan. 18. 8. 19.
totum.

A. A discipulo suo *Juda*, qui corruptus pretioque conductus ad id fuerat, est perfidiose proditus; à reliquis discipulis desertus, à *Petro* denegatus, ejuratusque; à *Judeis*, falsis criminibus objectis, malitiose accusatus, à *Pontio Pilato*, Romano Præſide, condemnatus est, pugnis lorisque cæsus; contextis spinis coronatus; toga purpurea indutus; aliisque multis modis indignissime crudelissimeque tractatus est & ludificatus; tandemque cruce cervicibus imposita, extra urbem in locum qui *Calvaria* appellabatur, ad supplicium tractus est, ubi medium inter duos latrones ignominiosissimeque cruci suffixerunt; in qua summo cruciatu confectus, crudelissimam probrosissimamque mortem oppetiit, animi interim dolores quavis morte acerbiore perpeſſus.

M. Suave voluntate, an vi coactus ista sustinuit Christus?

Marth. 26. 37.
18. 39. 41. 43.
et 20. 28.
Mat. 19. 4.

A. Tamenſi probroſa hæc ſæviſſimaque mors humanæ ſuæ naturæ maxime terribilis erat, voluntati tamen

tamen Patris sui, qui isti ipsum morti addixerat, totum se permisit; itaque contumeliosa illa in se probra, tormenta, mortemque atrocissimam sponte & patientissime pertulit; tum Patri obtemperans, tum veniam iis, à quibus est in crucem actus, à Deo precatus.

M. *Quamobrem voluit Deus innocentissimum Filium suum tam ignominioso truculentoque genere mortis affici?*

A. Christus Deo Patri pro nobis se obligavit atq; spondit: quicquid ergo nos debemus aut eramus commeriti, id omne sibi præstandum, solvendum & dependendum Christus in se recepit. Et proinde ipse, tametsi maxime innoxius, pro nobis innocentissimus fuit. Deusque Pater, onus illi nostrum imponens, summa juris iudicii severitate in eum animadvertit, ut nobis ipsius causa summam misericordiam impertiretur.

M. *Summam igitur beneficiorum illorum, quæ ex Christi morte capimus, mihi explicato.*

A. Christus, quemadmodum ante attigi, nostro nomine locoque, Deo Patri satisfecit, se pro nostris peccatis ipsi esse satisfacturum; se ipsius iram in nos ob contumaciam nostram conceptam suavissimo obedientiæ suæ sacrificio placaturum, nosque in gratiam cum Deo restituturum esse. Atque ita Christus innocentissimus ille Dei Agnus vinculis constrictus est, ut nocentes nos, qui Satanæ, morti & damnationi eramus mancipati, in libertatem vindicaret; Christus, qui extra omnem omnino culpam erat, accusatus condemnatusque fuit, iudicis terrestris sententia, ut nos qui culpa tenebamur maxime, damnationeque eramus dignissimi, pro cælesti tribunali absolveret; Christus pretioso sanguine suo pro nobis fuso peccatorum nostrorum maculas sordesque eluit atque delevit; Christus postremo

Joan. 10. 16.
19, 18.
Phil. 2. 8, 6.
Luc. 23. 34.

Isa. 53, totum.
2 Cor. 5. 21.
Gal. 1. 4.
Eph. 1. 3, 7, 8, 9.
Col. 1. 13, 14.
2 Cor. 13. 14.
1 Pet. 3. 18, &
4. 1.
Joan. 3. 16.
2 Cor. 5. 21.

Rom. 5. 8, 10, 11.
2 Cor. 5. 18, 19,
20, 21.
Eph. 2. 12, 13, 14,
17, &c.
Heb. 7. 22. 17.
Eccl. 9. 12, 14, &c.
10. 12, 14, 17.]

Rom. 8. 1, 2, 33,
34.
Col. 1. 13, 14, 20,
21.

Psalm. 51. 7.
 Heb. 10. 14.
 1. Joann. 2. 7.
 Apoc. 1. 5.
 1. Pet. 2. 21, 22,
 etc.
 Rom. 4. 7, 8.
 Col. 2. 13, 14.
 Heb. 10. 17.
 Rom. 7. 1, 3.

contumeliis quibus est immeritissime vexatus, acerbissimaque atque ignominiosissima morte qua est affectus, nos à poena, ignominia, morteque sempiterna, quæ nostris sceleribus eramus maxime commeriti, liberavit: adeoque peccata omnia nostra oblivione sepulta, & procul à Dei conspectu per Christum amota sunt. Atque ita miserarium omnium nostrarum, in quas vel origine per Adamum vel postea propriis nostris peccatis incidimus, Christi perpassio medicina est atque remedium, modo fiduciam omnemque spem in illo collocemus, amoreque illum amplexamur.

M. Morte tamen corporis, quæ poenæ peccato debitæ pars aliqua est, nos nihilominus multamur.

Luc. 23. 43.
 1. Cor. 15. 18.
 21, 54, 55.
 1. Thel. 4. 13, 14.
 Phil. 1. 2. 23.
 Apoc. 14. 13.

A. Corporis mors, quæ sine Christo atrium inferorum fuerat, jam per Christum omnibus illi fidentibus janua aditusque in cælum est effecta; quemadmodum & Christus ipse per mortem suam est regnum ingressus: ita ut mors, quæ antea peccati poena erat, jam per Christum in maximo sit lucro ponenda.

M. Ecquem alium nobis utilitatis fructum præbet mors Christi?

Roh. 5. 1, 6.
 1. Pet. 2. 21.
 etc. et 4. 1, etc.

A. Christi supplicium & mors non solum ærumnarum nostrarum, ut ante dixi, salutare medicamentum; sed & exemplar etiam est nobis ad imitandum.

M. Idem istud planius expone.

Joan. 13. 15, etc.
 1. Joann. 2. 6.

A. Debemus & nos ad exemplum Christi voluntati Dei cœlestis nostri Patris obedire, injuriasque omnes nobis ab aliis illatas patienter accipere; vitiosos carnis appetitus cruci suffigere, peccatisque omnibus quasi mortuos sepultosque efficere, ita ut posthac nihil mali admittamus: idque exemplo Christi, qui propter peccatum in crucem sublati, mortuus & sepultus est. Et revera depravata affectio-

nes (quæ alioquin indomitæ sunt) in iis qui Christo per fidem adhærent, ita virtute mortis ejus quasi cruci suffiguntur, illarumque incendia ipsius sanguine ita restinguuntur, ut spiritu multo obsequētiore reddantur. Atque ita virtute mortis ejus ad ea præstanda confirmamur, ad quæ vitæ mortisque ejus exemplis excitamur.

Rom. 6. 2, 4, 7
11 &c
Gal. 2. 20, & 3. 24
Col. 2. 13, &c

M. Annon & de nostro etiam in Christum officio commonemur?

Rom. 14. 7. 8
1 Cor. 6. 20
2 Cor. 5. 15
1 Thess. 5. 10

A. Commonemur profecto non in nostra nos esse potestate, ut quæcunque velimus nostro arbitratu faciamus; verum Christi, qui nos tam magno redemit, nos totos esse; illius voluntati parere; ad illius nos nutum accomodare oportere: Christum, qui nos adhuc hostes amore tanto prior amplexus est, ut redamemus, maxime nos esse obligatos: paratissimos etiam esse debere, Christo, qui ita se nobis totum dedit, omnia nostra nosque adeo ipsos totos vicissim reddere: Christi causa non omnia solum mundana commoda hu jusque vitæ voluptates negligere, sed & vitam adeo ipsam deferere potius quam Christum amittamus, nostrumque erga ipsum officium pietatemque non præstemus. Beata est enim censenda mors, quæ mortalis vitæ conditioni debita, Christi maxime gratia oppetita est; gratia, dico, Christi, qui sua sponte vitam profudit, morteque pro nobis occubuit, quique vitæ autor mortuos nos a morte revocatos & vult & potest immortalitate donare.

Rom. 5. 8. 10
Mar. 10. 37. &
16. 25
Luc. 9. 12, 24: &c
& 14. 26

Mar. 16. 25
Mar. 8. 35, &c

M. Quare adjungis, Eum fuisse etiam sepultum?

A. Corpus exanime sepultura est affectum, ut omnes ejus mortem exploratam magis penitusque cognitari haberent: nam si redivivus subito extitisset, mors ejus in quæstionem a multis dubitationemque adducta, scrupulusque hominibus fuisset injectus.

Mar. 12. 4. & 27.
59, 60 &c
1 Cor. 15. 14

Christi resurrectio, ejus fructus.

M. Ejus ad inferos descensus quam habet sententiam?

1 Pet. 3. 18, 16

A. Quod Christus, ut corpore in terræ viscera, ita anima à corpore separata ad inferos descendit; pariterque mortis ejus vis ad mortuos, inferosque adeo ipsos usque eo permanavit, ut & animæ incredulorum, tristissimæ, ipsorumque incredulitati maxime debitæ, condemnationis sensum perciperent; ipseque Satanas inferorum princeps tyrannidis suæ & tenebrarum potentiam omnem afflictam, profligatam & ruina oppressam esse animadvertet: è contraria vero parte, mortui, qui vivi Christo confidebant, redemptionis suæ opus jam perfectam esse perspicerent, ejusque vim & effectum sentientes, dulcissimo perpetuoque solatio fruerentur.

1 Cor. 15. 54, 55

2 Cor.

Heb. 2. 14. 15

Joan. 5. 15. 8. &

1 Jo. 5. 26

Rom. 14. 8. 9

Col. 1. 13, 14. 29

30,

M. Reliqua nunc persequamur.

A. Tertio dei resurrexit à mortuis.

Rom. 14. 6. 4. 9.

10. & 8. 11, 12

2 Cor.

1 Cor. 15. 26

14. 2 Cor.

Eph. 1. 20 & c.

Phil. 2. 9. & c.

M. Satisne ergo effectum non erat, quod Christi morte nobis culpa liberatis venia data sit?

A. Id sat non fuisse constabit, si vel ipsius vel nostram conditionem nobiscum reputemus: Nam si in vitam non rediisset, nequaquam Dei filius fuisset habitus, neque nos morte eripere potuisset: At à mortuis ad vitam sempiternam excitatus, & divinitatis suæ vim ostendit, pariterque peccati se, & mortis, atque ipsius etiam Diaboli domitorem esse comprobavit.

M. Quæ adipiscimur commoda ex eo, quod Christus redivivus fuit?

Gal. 2. 19. 20.

Rom. 4. 25. & c. 13

2 Cor. 8. 6. 1

9. 11. 12. & c.

1 Cor. 15. 20, & c.

1 Thel. 4. 14.

A. Plurima, maximaque. Etenim illinc desiderium nobis facultasque, atque adjumenta ad vitam cum virtute pietateque degendam suppeditantur: illinc nos Christus justitia, quæ nobis antea defuit, imbuat. Et Christus à mortuis ad vitam exurgens, vitæ nobis autor existit: illinc enim spes nobis ostenditur,

ostenditur, fore aliquando tempus, cum & mortalia corpora nostra à morte ad vitam reducentur; quod Christus nos resurrectionis vitæque suæ fecit participes. Fieri enim omnino non posset, ut Christus caput nostrum reviviscens, nos sui corporis membra morte in nihilum recidere funditusque interire patiatur.

M. *Perge.*

A. Sicuti sacræ literæ declarant, Christum propter justiciam nostram excitatum fuisse, ita nos etiam docent, ut Christi exemplo de mortiferis peccatorum operibus exurgentes, justitiæ posthac atque sanctitati vivamus, ad quod præstandum virtute potentiaq; gloriosæ resurrectionis suæ nos Christus corroborat.

Col. 1. 18.
2 Tim. 2. 11, 12

Rom. 5. 4. &c
9. 10
Col. 3. 1, 2, &c.
Eph. 5. 23, &c.

M. *Quid in fidei confessione deinde sequitur?*

A. Ascendit ad cælum, sedet ad dextram Dei Patris omnipotentis.

Mat. 16. 19.
Luc. 24. 31
Act. 19. 10, &c.

M. *Hoc quemadmodum sit accipiendum expone.*

A. Planissime, quod Christus corpore ascendit in cælum, in quo antea corpore non aderat, quodque è terra, in qua prius corpore præsens fuerat, discessit.

Joan. 21. 81
& 6, 10. 26, 27. &c
20. 17.
Joan. 12. 8

M. *Annon ergo nobiscum amplius in terris adest?*

A. Præmonuit ipse Apostolos suos, non semper se cum illis præsentem futurum, quod de corporea ejus præsentia est intelligendum. Divina enim natura sua qua universa complet, tum in cœlo semper aderat, tum eadem & Spiritus sui virtute, præsens Ecclesiæ suæ in terris perpetuo adest & adfuturus est, usque eo dum mundana omnia ad exitum perveniant.

Joan. 7. 15
Mat. 18. 20.
& 28. 20
Joan. 14. 8, 18
Rom. 2. 8, &c.

M. *Minime ergo deserti sumus ab auxilio defensionæque Christi, tametsi corpore præsentem illum non habeamus?*

Mat. 28. 18.
Joan. 16. 17. 2.
etc.
Eph. 1. 20. &c.
4. 8. etc.
Pla. 2. 9. 10.
Col. 1. 18.
Apoc. 11. 15.
Rom. 5. 5. &c. 8.
4. 5. 9. etc.

A. Nequaquam. Christus enim Patri ad dextram assidens, potestate, sapientia, providentiaque suam mundum regit & moderatur; movet, gubernat, temperat universa: sacrum etiam Spiritum suum, ut maximum charitatis in nos suæ pignus, de cœlo, ut est pollicitus, in animos nostros dimitit; cujus sui Spiritus clarissimo lumine mentes nostras tenebris cæcisque nubibus circumfusas illustrat; ab animis etiam nostris ægritudinem repellit, consolationeque nos levat atque sustentat, eadem præstiturus, quoad hic mundus exitum habebit.

M. Nunc etiam dicito, quid præcipue de Christi ascensu, sessioneque a dextra Patris consideres, quod quidem ad Christum ipsum proprie pertineat?

Phil. 2. 9. etc.
John. 17. 15.
Eph. 1. 20.

A. Æquum fuerat, ut Christus, qui ab altissimo decoris & amplitudinis loco ad infimum servi gradum, dedecusque condemnationis & ignominiosæ mortis sese demiserat, ad illustrissimum vicissim honorem, ad celsissimamque dignitatis sedem ascenderet, & in antiquum statum restitueretur: ut contemptio videlicet illataque ipsi proba, gloria, & majestate, quasi paria paribus, compensarentur.

M. Nobis vero Christi in cælum ascensus, sessioque a Patris dextra, quam adfert utilitatem?

Joan. 14. 2. 3. etc.

Joan. 16. 16.
Rom. 8. 4.
Heb. 7. 25. 9. 24.
Joan. 2. 1.

A. Principio, Christus, ut hominum gratia è cœlo in terram, tanquam ad exultandum, venit, ita & in cælum patrimonium suum hominum vice ascendit; viam qua nobis sit ingrediendum in cælum muniens, cælique portas nobis prius ob peccatum occlusas referans. Porro, præsens coram Deo, nosque illi commendans, & veniam nobis, ab illo petens, causæ nostræ patrocinium suscipit, quo defensore causam nunquam amitteremus.

M. Verum qua ratione ascensus Christi in cælum imitatores esse possumus?

A. Susplicere in posterum, mentisque & animi aciem

aciem in cœlum, ubi Christus patri dexter affidet, intendere debemus: cogitationes omnes & curas nostras in rebus divinis, cœlestibus, sempiternis, non in humanis, terrenis atque fragilibus defigentes.

M. Ecquid Præterea ?

A. Commonemur etiam, ut Christo Domino, cœli jam imperium tenenti, non mundano ritu aut tutilibus commentis humanis honorem habeamus; sed ut divino planeque spirituali cultu, qui & nobis qui tribuimus, & illi cui tribuiur, potissimum conveniat, cum pie sancteque veneremur.

M. Nunc te volo, quæ de supremo judicio mundique exitu didiceris, mihi breviter enarrare.

A. Christus cum illustrissimæ dignitatis splendore, magnificentiaque præcellentissima amplitudine in cœli nubibus adveniet, cinctus septusque copiis & corona cœlestium stipatorum; & ad terribilis buccinæ signum clangoremq; formidolosum, mortales universi, qui ab ortu mundi ad illud usq; tempus ex hac vita migrarunt, tum animis tum corporibus integri reviviscunt, & pro Christi tribunali judicandi adducentur, unusquisque de factis suis rationem redditurus, quæ æquissimus atque acerrimus judex ad summæ veritatis regulam exquiret.

M. At cum natura mortem omnibus certo proposuerit, quomodo in fidei confessione victuros tum esse aliquos affirmas?

A. Divus Paulus declarat eos qui eo tempore in vita commorabuntur, repentina mutatione renovandos, & omni corruptione corporibus absterfa remotaque mortalitate immortales eos exorituros esse; & ista ipsis commutatio mortis est futura loco, quod mortalis vitæ occasus vitæ fiet ortus immortalis.

M. Num

1 Cor. 54. 47. 48
8cc
Col. 3. 1. 7. 8cc

Isa. 1. 11. 8cc
16. 17. 8cc
Mat. 5. 8 8cc
Joan 4. 20.
8cc. 14.

Mar. 24. 19. 30
31. 8cc. 25. 21. 32. 8cc
1 Cor. 15. 52. 8cc.
1 The. 4. 16. 8cc.
2 Pet. 3. 10. 8cc.
Rom. 4. 10. 13
1 Cor. 4. 4. 5.
2 Cor. 5. 10. 12

1 Cor. 7. 31.
1 The. 4. 17
2 Cor. 15. 53. 8cc.

34 *Tertia pars symboli. Fides in Spirit. sanct.*

M. Num igitur pios metu perterritos memoriam illius diei perhorrescere debere, aut eam ipsis pertimescendam & fugiendam esse putas?

Rom. 8. 1. 15.
23. 28. 39
1 Cor. 1. 7
Phil. 3. 10.
Tit. 2. 13.

A. Nequaquam, quin etiam illius expectatio piorum animos ad spem optimam erigit, solatioque maximo permulcet. Is enim sententiam pronuntiabit, qui nostro loco sententia judicis est condemnatus, ne nos in severum Dei iudicium vocati convincamur, sed indemnati iudicio liberemur.

2 Pet. 8. 12.

M. Quando igitur de Deo Patre creato e, filioque ejus Jesu Christo liberatore, haftenus sit dictum; duabus istis Christianae professionis partibus ad exitum jam perductis, tertia nunc, quid videlicet de Spiritu sancto credas, est dec'aranda.

Mat. 28. 19.
1 Joan. 5. 7.
Joan. 14. 26. 8c
15. 26. 8c 16. 7.
8. 20. 22.
A. 5. 3. 4.

A. Eum tertiam esse sacrosanctae Trinitatis personam profiteor, à Patre & Filio ex omni aeternitate procedentem, utrique parem, atque ejusdem omnino substantiae, simulque cum utroque venerandum & implorandum.

M. Sanctus quare vocatur?

Rom. 1. 4. 15. 6
2 The. 3. 13
Tit. 3. 5
2 Pet. 1. 2.

A. Non solum propter suam ipsius sanctimoniam quae est omnino maxima, verum etiam quod electos à Deo & Christi membra sanctitate imbuat; quomobrem sacra Scriptura ipsum sanctificationis Spiritum nuncupat.

Joan. 3. 5. 6
Tit. 3. 5.

M. Quibus in rebus sanctificationem hanc sitam esse putas?

Rom. 8. 15. 23.
Gal. 4. 5. 6

A. Principio, ejus virtute divinitus renascimur; hoc est enim quod Christus dixit, Necessarium esse, ut ex aqua & spiritu de integro nascamur. Ejus etiam numine afflati, Dei Patris filii adoptione instituimur; ex quo fit, ut Spiritus adoptionis meritissime nominetur; qui electionem etiam nostram quasi consignat in animis nostris, nobis confirmans atque persuadens, divina beneficia universa nostra per Christum fieri.

2 Cor. 12. 13. 14.
Eph. 1. 13. 14.

M. Prosequere.

M. Prosequere.

A. Spiritus sanctus cœlestia myſteria animis nostris interpretando explanat, mentiumque noſtarum oculis, ut illorum intelligentiam capere poſſint, lumina præfert: ad ipſius porro arbitrium peccatis venia vel tribuitur, vel negatur; ejus virtute naturæ vitioſitas comprimitur & edomatur, perverſique appetitus frænantur atque franguntur, animique ad ſtudium pietatis concitantur: ipſius arbitratu varia beneficia divinitus in pios conferuntur.

*Joh. 14. 17
26. & 16. 13
1 Cor. 2. 10. 12
13. 15
Eph. 1. 17
Rom. 8. 5. 9. &c.
Joh. 20. 22. 23
Act. 2. 4. 17. &c.
1 Cor. 12. 4. 7. &c.*

M. Ecquid habes præterea quod de hac re dicas?

*A. Inter vitæ hujus multiplicia diverſaque malorum, ſolicitudinum & calamitatum genera, piorum dolores & mœrores (quorum in hoc mundo conditio plerumque miſerrima, luſtusque vix alioqui conſolabilis eſſe ſolet) Spiritus ſanctus occulte conſolando fiduciamque aſſerendo minuit, levat atque mollit; & ex eo *paracletus*, hoc eſt, conſolator, vere proprieque nominatur. Poſtremo, Spiritus ſancti potentia mortalia noſtra corpora à mortuis excitata ad vitam revocabuntur. Summa autem Quantacunque nobis bona Deus per Chriſtum largitur, ea univerſa Spiritus ſancti efficientia, cognoscimus, percipimus, comprehendimus. Tantorum igitur datori beneficiorum meritiſſime confidimus & ſpem in eo reponimus, ipſumque veneramur, atque opem ab illo perimus.*

*Joh. 14. 16. 18. &c.
15. 26. & 16. 17.
Rom. 8. 11.
1 Cor. 2. 4. 7. &c.
11. 13.*

M. Reliqua eſt pars quarta, de ſancta Eccleſia Catholica, de qua ſententiam tuam jam intelligere cupio?

Symboli part. 4

A. Summatim dici poteſt, Eccleſiam eſſe corpus Chriſti.

*1 Cor. 12. 27
Eph. 1. 22. 23
Col. 1. 18. 24*

M. Verum magis hoc perſpicue p'uribusque verbis dicto.

*A. Eccleſia eſt corpus rei publicæ Chriſtianæ,
hoc*

Rom. 12:5. &c.
 1 Cor. 12:12-13.
 20:26.
 Eph. 1:4-5. &c.
 9:26.
 Mat. 23, 34.

hoc est, universa multitudo consociatioque piorum
 omnium, quos Deus per Christum ad vitam sempi-
 ternam ex omni æternitate designavit.

M. *Quam ob causam hunc articulum Symbolo addi-
 tum esse putas?*

A. Quoniam quidem non solum nequicquam
 Christus mortem oppetiisset, si non existeret Eccle-
 sia; sed etiam quæ hætenus dicta sunt universa
 supervacanea forent & ad nihilum recasura.

M. *Quamobrem?*

A. A principio ad hunc usque locum salutis cau-
 sas recensuimus, radicesque ipsas consideramus;
 nominatim vero quod, Deus nos propter Christi
 meritum diligit & benevolentia complectatur: præ-
 terea, quod hujus gratiæ, in quam cum Deo re-
 conciliata sumus, efficacie Spiritus Sancti partici-
 pes reddamur: Verum ista hunc unicum habent
 exitum, ut instituat Ecclesia, hoc est, concilium
 fidelium in quos divina hæc munera conferantur.

M. *Quare hanc Ecclesiam vocas sanctam?*

A. Ut hac nota ab ampla incredulorum turba
 internoscatur. Quosunque enim delegit Deus, eos-
 dem pietate morumque integritate imbuat.

M. *Ista quam Ecclesie assignas sanctitas, estne jam
 in omni genere perfecte absoluta?*

A. Nondum: Quamdiu enim mortali hic con-
 ditione vivitur, ea est humanæ naturæ infirmitas,
 ut parum validis viribus simus ad omnem usque-
 quaque culpam effugiendam. Proinde Ecclesiæ
 sanctimonia non est adhuc plene cumulateque per-
 fecta, veruntatem probe instituta. Sed quando cum
 Christo, a quo nitorem & splendorem omnem ob-
 tineret, penitus copulata fuerit; jam tandem inno-
 centia, & sanctitudine omnibus suis numeris plane
 expleta, ut vestitu quodam candidissimo nitidissi-
 moque exornabitur.

M. *Ecclesiam*

Mat. 16:18.
 Act. 20:18
 1 Cor. 12:12, 13.
 Ec.
 Eph. 1:3, 4, 5. &c.
 4:32. &c. & 3:9, 10.
 21:25. 5.
 1 Tim. 3:15. &c.
 Rom. 8:19, 30.
 1 Cor. 14:33.
 Eph. 1:4, 5, 11. &c.
 Rom. 8, 26.
 1 Cor. 13:19. etc.
 2 Cor. 12:5, 9.
 1 Cor. 13:10. etc.
 Ec. 15, 57, 58.
 Eph. 5:26, 27.
 Apoc. 9:8, &c. 21
 3, 2, 10, 11, etc.

M. Ecclesiam cur appellas Catholicam ?

A. Idem valet, atque si universalem vocarem. Hæc namque multitudo & conventus piorum non habet definitam aliquam regionem aut tempus cuius terminis septus teneatur; verum piorum, qui a mundi fabricatione omnibus locis atque temporibus vixerunt, vivuntque, aut victuri sunt numerum integrum comprehendit; ut unum sit Ecclesiæ corpus, sicut unus est Christus corporis illius unicuique caput.

Mat. 18. 19.
Act. 2. 1, 10, 80.
1 Cor. 12. 12, 13.
2. 2.
Eph. 1. 22, 23. &
2. 12, 13. &
et 4. 4, 5, 20, 15.
Col. 1. 18.

M. Nunc te explicare volo, quamobrem sanctæ Ecclesiæ Catholicæ continuo subjungas, nos credere sanctorum communionem ?

A. Cum ubique terrarum & gentium, omnibusque temporibus & sæculis habeat Deus, qui pie ipsum sancteque colant, universi illi, quamvis intervallis locorum & temporum longe diiuncti, unius tamen ejusdemque corporis (cujus est Christus caput) partes sunt, summa inter se conjunctione devinctæ: tanta est sanctis hominibus & cum Deo & inter se communio. Namque Spiritus, fidei, factorum mysteriorum, precationum, condonationis criminum, beatitudinisque sempiternæ, atque adeo universorum divinatorum donorum (quibus Ecclesia per Christum fruitur) communicatione sunt inter se quam maxime conjuncti. Charitate præterea amicitiaque non simulata, sed concordia, sese mutuo complectuntur. Quoniam vero ista piorum communitas in sensum intelligentiamque humanam, perinde atque aliæ conjunctiones, consociationesque hominum, non cadit, jure hic inter ea quæ creduntur locum habet.

1 Cor. 12. 12. &
22. & 26. &
Eph. 4. 3, 4, 15.
16. 25.
Col. 1. 18. et 2.

M. Hæc quam commemoras Ecclesia, conspicuane est an non conspicua ?

A. In hac fidei confessione præcipue tractatur de statu illorum, quos Deus occulto arbitrio sibi

Mat. 22. 19.
Job. 13. 24, 35.
Rom. 12. 5.
1 Cor. 10. 24.
2. 3, 4. &
2 Cor. 11. 23, 29.
Gal. 6. 2.
Phil. 2. 14, 2, 4, 8.

Rom. 1. 29, 30.
310
Eph. 1. 4, 5, 20.
129
Col. 3. 3. 12.

per

per Christum delegit; quæ Ecclesia neque in conspectum cadit, neque ejus ostendi indicia semper possunt. Est tamen aspectabilis quædam, quæque cerni possit Ecclesia Dei, cujus nobis notiones atque insignia palam profert & proponit.

M. Quenam ea sunt?

A. Ubicumque gentium Evangelium Christi Servatoris pure declaratur, Deo, Christi nomine preces vere adhibentur, sacra mysteria recte celebrantur, disciplinaque Ecclesiastica rite exercetur, ille Christianorum hominum cœtus ibi congregatus est aspectabilis Christi Ecclesia.

M. Suntne igitur universi, qui in hanc spectabilem Ecclesiam conveniunt, numero destinatorum ad vitam sempiternam accensendi?

A. Hypocritæ nonnulli specie quadam assimulatæ sanctitatis in hunc sese conventum insinuant; qui tamen longissime absunt à veris Ecclesiæ membris. Quanquam, quoniam ubicumque verbum Dei veri explicatur, & sacra mysteria sancte celebrantur, ibi semper sunt aliqui saluti per Christum destinati, universam illam frequentiam Ecclesiam Dei esse interpretamur; cum & Christus ipse duobus tribusve qui ipsius nomine convenerint, præsentem sese adfuturum spondeat.

M. Quare Ecclesiæ remissionem peccatorum subjicis?

A. Principio, quod clavis, quibus cœlum tum clauditur, tum aperitur, hoc est, jus illud obligandi & solvendi, reservandi & condonandi crimina, quod est in administratione divini verbi positum, Christi munere donatum, & commissum Ecclesiæ potestati in ipsa proprie resideat. Deinde, quod nullus condonationem criminum impetrare possit, nisi qui Ecclesiæ, quæ est corpus Christi, pars vere fuerit, quique communem Ecclesiasticæ societatis conjuncti-

onem

*Isa. 55. 10, 11.
Luc. 14. 47.
Jonn. 14. 11, 14.
Eccl. 15. 1. 6.
Eccl. 16. 23.
Rom. 10. 8, 9.
1 Cor. 1. 20, 21, 23, 28.
Mat. 18. 16, 17, 29, 30, & 28. 19.*

*Mat. 13. 19:
Ecc. 27. 47, 28.
Isa. 55. 10, 11.
Mat. 28. 19.
Ecc. ut supra.*

Mat. 18. 19, 30.

*Mat. 26. 18, 19.
Eccl. 18. 17, 18.
Jonn. 20. 22, 23.
1 Tim. 3. 15.
Jonn. 15. 4, 5, 28.
Eccl. 9. 18, 19.*

onem diligenter, integre, pieque, continenter etiam sic ad extremum servat & defendit.

M. *Ab Ecclesia igitur alienis non superest spes ulla salutis?*

A. Extra Ecclesiæ limen omnia sunt damnationi, morti atque exitio obnoxia. Membra enim distracta divulsæque à capite atque corpore, omni spe vitæ orbata sunt.

M. *Vocabulum remissionis quam significationem habet?*

A. Quod videlicet à Deo impetrent fideles, ut peccata sibi ignoscat; Deus enim Christi gratia qui pro peccatis satisfecit, omnibus ipsi fidentibus gratuitam dat criminum veniam, & ex damnatione atque judicio ereptis commertitam pœnam remittit.

M. *Ad promerendam ergo de Deo peccatorum impunitatem, nonne benefactis nostris ipsis satisfieri posse putas?*

A. Unus omnino Christus cruciatu & morte sua, quibus est affectus, supplicium nostris maleficiis constitutum luit atque persolvit, simulque Deo, nostro nomine, satisfecit. Solus igitur Christus adiutor nobis ad divinam clementiam patefacit. Penes nos summo hoc munere sola ipsius bonitate beneficentiaque gratis donatos, nihil est omnino quod ipsi invicem mercedis remunerationisve loco vel deferamus vel referamus.

M. *Nihilne ergo prorsus superest à nobis præstandum, ut criminum condonationem consequamur?*

A. Deus nocentibus se crimina condonaturum pollicetur, modo pœnitendo errorem corrigant atque deponant, mentelque à vitæ nequitia revocent ad ipsius obsequium. Quamobrem pœnitentia correctioque vitæ nobis est necessaria, ut peccatorum impunitatem exoremus.

M. *Pœnitentia quas partes complectitur?*

A. Crimina

psal. 33. 1, 23
Joan. 3. 16, 17.
Act. 13. 38, 39.
2c. 76. 11.
Rom. 3. 24, 25, 28.
Eph. 1. 7.
Col. 1. 13, 14.

Ut supra 2c. 11.
55. 4, 5.
Rom. 4. 8, 10.
Gal. 2. 6.
Col. 1. 20, 21.
Heb. 9. 14, 25.
2 Tim. 1. 9, 10.

Jer. 17. 8, 80.
Ezek. 8. 21, 30, 31.
32. & 33. 40, 41.
Mat. 4. 17.
Luc. 5, 32.

Psal. 31. 3, 4, 5, et

31. 3, 4.

Prov. 28. 13.

Luc. 15. 10, 21.

1 Joan. 1. 8, 9.

Psal. 6. 5, et 3.

9. 10, et 38. 3, 11.

etc. 8, etc. 17, 11.

etc. et 51. 17.

1 Cor. 11. 3.

2 Cor. 7. 9, 10,

11, etc.

Mat. 27. 34, 5.

2 Cor. 7. 6, 7, 8.

Luc. 7. 38, 47, etc.

et 15. 18, 20, 21.

et 18. 13, 14, et

31. 42, 43, et

24, 47.

Act. 2. 37, 34, et

3. 12, et 16. 30,

31. 1 Tim. 1. 13,

19.

Psal. 23. 3, & 30.

19, & 51. 7, 8,

10, 11, 12, & 30.

3. 7, 18, & 30.

Act. 11. 18.

2 Cor. 1. 34.

2 Thes. 3. 16, 17.

1 Tim. 2. 25.

Mat. 22. 30, & 31.

Joan. 11. 2, 25.

Mat. 22. 30, & 31.

Joan. 11. 25, 26.

etc.

1 Cor. 15. vocum

1 Cor. 15. 14, 17,

18, 19.

Luc. 16. 22, &

23, 41.

A. Crimina nos primum nostra agnoscere confiterique coram Deo oportet; acerbissimo etiam animi dolore angi pudoreque affici, quod illius majestatem offenderimus: peccati præterea odium intimum suscipere, illudque detestari atque execrari oportet. Hic dolor à quibusdam contritio nominatur.

M. Ecquid amplius?

A. Ne ex doloris magnitudine desperatio animos nostros occupet, fides eos consolatione sua sustentat, quæ veniæ à Deo peccatis nostris per Christum Servatorem impetrandæ bonam certamque spem ostendit. Atque istuc est, quod peccatorum remissionem nos credere testificemur.

M. An in tantam formidinem atque in has angustias adductus homo se ipse eripere valet?

A. Nequaquam; solus namque Deus hominem ab omni spe derelictum corroborat, prostratum & jacentem excitat & in spem salutis restituit; cujus solius virtute peccator ad eam quam memoravi fiduciam, sensumque atque cogitationem revocatur.

M. Reliqui Symboli jam recense.

A. Credo resurrectionem carnis & vitam æternam.

M. De istis perpauca (ciscitabor, quod quedam de illis, cum de summo judicio ageres, supra dixeris. Quorsum demum hæc aut quamobrem creduntur?

A. Quamvis humanas animas indissolubiles & æternas esse persuasum sit, mentes tamen nobis omnino conciderent, si existimarem corpora nostra morte in nihilum interitura: ex alterius enim nostri partis desiderio laborantes, perfecto gaudio atque immortalitate nullo unquam tempore plene potiremur. Proinde nobis certo persuademus, non animas tantum nostras, cum hanc vitam deserimus, à corporum consociatione solutas, sinceras atque

que incorruptus sursum continuo in cœlum ad Christum ferri; sed corpora etiam nostra omni liberata corruptione, & in feliciorē vitæ conditi- onem revocata, cum animis iterum suis socianda, & instar corporis Christi splendida futura: atque ita ad perfectam beatitudinis absolutionem integri per- veniemus, immortalī vitā sempiternāq; felicitate in perpetuum perfuēntes.

M. Mortem ego corporis piis pertimescendam non esse putas?

A. Certe præceptor. Est enim nobis persuasissi- mum, non esse mortem rerum delettricem; quæ om- nia omnino perdit ac perimit; verum ducem nobis in cœlum esse, quæ cursum nostrum ad placidam, quietam, felicem pereternamque vitam dirigit.

M. Cum vero Symboli, hoc est, summæ fidei Christia- næ, declarationem jam absolveris; narra mihi, quem fructum ex ista fide percipimus.

A. Ex ea iustitiam in conspectu Dei consequi- mur, qua vitæ sempiternæ hæreditatem adimus.

M. Nonne igitur sanctitas quam divino nomini tri- buimus, vitæq; inter homines honestas & innocentia nos Deo integros exhibet?

A. Istuc antea sub legis explicatione aliisque item locis breviter attigi. Summa autem, Si ex le- gum divinarum præscripto vitam quis sancte agere omnino posset, jure ille bonorum operum ratione justus haberetur: sed quia ab illa perfectione nostra omnium vita longissime aberrat, scelerumque no- strorum consciencia convicti animis succumbimus; aliam sequi rationem, viam indagare aliam debe- mus, qua in grātiā cum Deo reducāmur, quam nostris in ipsum promeritis.

M. Quanam ea est?

A. Unum perfugium reliquum est divina per Christum clementia, qua nullum omnino ad opera nostra

Rom. 8. 18.
1 Cor. 15. 42, &c.
53. &c.
Phil. 3. 12
2 Cor. 5. 1, 2.
1 Thef. 4. 13, 14
&c.

Uc supra &
Luc. 11. 9.
Joan. 1. 9.
Phil. 2. 13, &c.
Apo. 14. 13

Rom. 3. 21, 23
&c
Gal. 2. 16

Rom. 7. 14. 15
& 8. 5, & 10. 5.
& 11. 6.
Gal. 2. 16, & 3. 10
&c

Luc. 18. 11, 12,
13, 14.
Rom. 3. 14, &c.
&c. 4. 4. &c. 3. 16.
Eph. 2. 4, 5.
2 Tim. 1. 9.
Tit. 3. 4, 5.

nostra meritave respectum habens, gratuita nos propter Christum charitate amplectitur; non criminum modo nostrorum veniam, sed & justitiam Christi, per fidem in ipsum, ita nobis tribuens, ut per eam, haud aliter, ac si nostra esset, gratiosi apud ipsum simus. Dei igitur in Christo misericordiae universam nostram justitiam acceptam referri oportet.

M. Quomodo rem sic se habere cognoscimus?

Rom. 4. 9, 11, 14;
16, 20, 21.
Gal. 2. 16, 20. &c.
3. 11.
Heb. 10. 18, &c.

A. Ex Evangelio, in quo divina promissa nobis Christi nomine facta continentur, quibus cum fidem tribuimus, hoc est, plane penitusque persuasum habemus de divina erga nos bonitate (quemadmodum antea in toto Symbolo est explicatum) istius quam memoravi justitiae quasi possessionem occupamus.

M. Non igitur affirmas fidem precipuam esse hujus justitiae causam, ita ut propter illius merita Dei iudicio iusti censeamur?

Eph. 1. 4, 5, 6, &c.
&c. 2. 4. &c.
Tit. 3. 4, 5, 6.
Mat. 1. 14, 15.
Joan. 3. 12.
Rom. 3. 22, &c.
&c. 4. 16, 19, &c.
1 Cor. 1. 30.
Heb. 5. 14, &c.

A. Nihil minus: nam illud esset fidem in Christi locum supponere. Verum hæc justitia primum à divina clementia, ut à fonte fluit; unde rivi ad nos per Christum deducuntur: per Evangelium vero defertur; nos autem eam fide, tanquam manu, apprehendimus. Itaque fides non origo, sed instrumentum est justitiae, quia videlicet Christum, qui est justitia nostra, complectitur, vinculis nos ita arctis cum Christo constringens, ut is omnia sua bona nobiscum per ipsam comunice.

M. Verum an cui hæc fides adest, illi deesse bona opera possunt?

Rom. 6. &c. 7. 6.
&c. 8. 12, &c. 9,
10, &c.
2 Cor. 5. 7.
Eph. 2. 10, 15. &c. 5.
3. 24.
Gal. 3. 9, 10.

A. Maxime: Nam fide Christum complectimur, qui nos non solum à delictis morteque liberos reddit, & cum Deo reconciliat; verum etiam divino Spiritus Sancti numine ac potestate de integro nos generat, & revocat ad integritatis pietatisque desiderium

desiderium atque curam, quam nos vitæ novitatem nominamus.

M. *Iustitiam igitur fidemque & bona opera naturalem quandam inter se conjunctionem habere affirmas; ob eamque causam non magis esse disjungenda; quam Christus eorum in nobis effector à seipso est separandus.*

Rom. 5. 1. 2.
1 Cor. 13. 2.
Eph. 3. 17.
Jac. 2. 20.
1 Pet. 19. 21, etc.

A. Verissimum est.

M. *Ista ergo fidei explicatio humanos animos ab operibus officiiisque pietatis minime avocat?*

Psal. 1. 3.
Mat. 7. 17, 18.
Eccl. 12. 33, 35.
Rom. 6. 13, 23.
4. etc.
Gal. 5. 6.
Eph. 3. 17.
Col. 3. 6, 7.
Tit. 3. 8.

A. Nequaquam: bona enim opera fidei, ut stirpi suæ, inhærent. Fides igitur mentes nostras in studio vitæ cum virtute colendæ adeo non reddit habetes, ut illarum potius aciem ad id quam maxime exacuat: plenèque in numero vere fidelium non est habendus, nisi qui, quantum viribus eniti potest, & vitiis omnibus repugnat, & ad omnes virtutes aspirat; ita se perpetuo gerens, ut qui vitæ suæ rationem à se esse repetendam intelligat.

M. *Apertè igitur dicito qua ratione actiones nostræ Deo placent, & quomodo ille eas remuneret.*

Deut. 4. 1, 2, &
9. 31, 33, etc.
Mat. 7. 4, 7, 9, &
10. 17. 19.
Joan. 14. 15, 21.
23. et 15. 10.
Rom. 9. 31, 32, &
et 14. 23.
Heb. 11. 6.

A. In officiis pietatis duæ res sunt maxime necessariæ. Prior, ut ea agamus quæ jure divino præcipiuntur: altera, ut in illis obtemperandis eum animum fidemque præstemus quam à nobis Deus requirit. Neque enim ulla sive opera sive consilia Deo grata esse queunt, nisi fide commendentur.

M. *Si ergo & eadem illa bona opera; eaque etiam fide ac mente quam Deus nobis præstavit faciamus; quare operum piorum merito in iustorum numero habendi non sumus?*

Lu. 18. 12, 14.
Ro. 2. 20. et 4. 2.
Job 4. 18, 19, et
15. 14, 15, 16, &
24. 4, 5, 6.
Isa. 64. 6.
Psalm. 143. 2.

A. Iustitiam quam Deus approbet plane cumulateque perfectam, & juri divino usquequaque congruentem esse oportet: ac nostra opera etiam absolutissima longe multumque à Legis divinæ præscriptione discrepant, plurimisque de causis tum ac-

44 *Doctrina de fide non avocat a bonis operibus.*

cusanda sunt tum condemnanda. Proinde iusti censerī divino iudicio, factorum nostrorum ratione nequaquam possumus.

M. Verum ista declaratio hominum interim mentes a sanctitatis studiis avertere; aut si non remissiores negligentioresque in obeundis virtutis muneribus, at minus saltem ad ea hilares atque impigras facere videtur.

A. Nullo modo: docuerunt enim nos sacræ litteræ, quod quemadmodum vitiosæ nostræ actiones Deum ignominia afficiunt, ita bona opera nostra illius honori inserviunt; nullus igitur inferorum damnationisque terror, nulla cœli gaudiorumque omnium expectatio, nos vel a vitiis adeo avocare, vel ad recte faciendum allicere deberet, æque atque formido contumeliam aliquam majestati divinæ imponendi, studiumque ampliandæ illius gloriæ quam supra omnia semper magnificare oportet. Nam sicuti peccati pestis est ob eam rem maxime horribilis, quod Deo & ejus sacrosancto verbo sit dedecori; ita virtutis summa laus decusque in eo consistit, quod Deo per illam honos habeatur. Præterea opera bona proximis nostris tum re ipsa, tum etiam exemplo prosunt; Divinique etiam nos amoris, nostræque pariter in Deum gratitudinis, dum ejus preceptis paremus, clare indicia ostendunt; fidei item & una salutis etiam nostræ signa patefaciunt. Non erga inania nullique prorsus usui esse bona opera censebimus, propterea quod justitiam ex illis non adipiscamur.

M. Verum cum nostra opera vel optima, ut ipse asseris, imperfecta sint; quomodo Deo, cuius justitia est perfectio ipsa, accepta esse possunt?

A. Fides est quæ Deum operibus nostris facit benevolum, dum persuasum habet, eum legibus nos & judiciali jure persequuturum non esse, nec factorum

Mat. 5. 16.
1 Pet. 2. 12.

Rom. 1. 24.
1 Tim. 5. 10.
Tit. 2. 5.
2 Pet. 2. 7.
Mat. 5. 16.
1 Pet. 2. 12.
Mat. 12. 33. etc.
Joan. 14. 15, 21.
12. ex 15, 10.
Phil. 2. 12.
2 Pet. 1. 9, 20. etc.

rum nostrorum rationem stricte a nobis repetiturum, neque acerrima iustitiæ suæ norma ea examinaturum esse : verum cunctis eorum defectibus condonatis, Christi gratia, ut plene perfecta, esse accepturum.

Rom. 9. 31, 32.
Gal. 5. 6.
Heb. 11. 4, 5, 6.
8c usque ad finem.
Psa. 130. 3. et 143. 3.

M. Quando igitur Deus per fidem, tum ut iusti habeamur, nobis largitur, tum opera etiam nostra per eam sine offensione accipit : narra mihi, ingenitamne naturæ virtutem, an gratuitum Dei munus esse fidem existimas?

A. Donum Dei, idque eximium certe atque præcellens fides est. Nam Deus nos verbo suo instituens, & mentibus nostris sancti Spiritus sui lumen clarissimum præferens, aptos nos efficit ad ea discenda credendaque, quæ alioquin obscuræ intelligentiæ nostræ vis nullo modo capere posset. Quod percipientes Apostoli a Domino precantur ut fidem ipsis adaugeat.

Mat. 16. 17.
Mar. 9. 23, 24.
Jean 9. 38, 39.
1 Pet. 1. 21.
Luc. 24. 24, 27.
4. 1. 6.
Rom. 10. 1, 14.
16. 17.
Col. 1.
1 Tim. 2. 7.
Luc. 17. 5.

M. In tempore ipso in precationis mentionem incidisti. Postquam enim Legis divinæ, Symbolique, hoc est, professionis fidei Christianæ, declaratio est a te jam perfecta, superest ut proximo loco de Oratione gratiarumque actione dicatur. In expositione vero Orationis quæ servanda distributio?

A. Hæc; (nisi aliter tibi visum fuerit, magister) ut primum a quo; deinde, qua fidentia; tertio, quo mentis affectu; postremo; quid sit precandum declaratur.

M. Principio igitur narra mihi quem putes precibus appellandum esse.

A. Unum Deum, præterea neminem.

M. Quamobrem?

A. Quoniam Deus vitam, præsidium, salutem nostram, bonaque universa solus in potestate ditiorum suarum tenet, par est ut omnia quæ nobis opus erunt ab illo postulemus & expectemus, & ut in

Psa. 17. 11. etc. et 38. 46. et 7. et 104. et 107. etc.

cunctis periculis in ejus tutelam perfugium habeamus.

M. Quare divo sive pios homines, qui ex hac vita migrarunt, aut etiam Angelos non precabimur?

A. Quia Deus nostram sui solius implorationem, & cultum qui ad ipsius majestatem proprie & privatim spectat, requirit, quam non licet alteri cuiquam tribuere.

M. Ecquid præterea?

A. Si in precatione alium aliquem præter solum Deum appellaremus, sine autoritate verbi divini, & quod consequens est, sine fide, quæ verbo Dei nititur, id faceremus, quod facere non esset Dei numini pietatem tribuere, sed in ejus gravem offensionem incurrere.

M. Perge nunc exponere qua fidentia mortales missi, qui multis modis sumus indignissimi, Deum immortali gloria præcellentem compellare audeamus.

A. Precaturi non in Dei conspectum insolenter nos damus, quasi promeriti ut exaudiamur: verum nostram indignitatem agnoscentes, Christi Mediatoris nomine aditum habemus; quo deprecatore, divinæ majestatis benevolentiam nobis non esse defuturam confidimus.

M. Qua ratione in hanc quam dicis spem adducis?

A. Promissis divinis nobis in sacris literis per Christum factis fidem habeo; nihil dubitans, quæcunque certa fide a Deo Patre Christi nomine percamur, quin ea, quantum quidem nobis conducent exoraturi simus.

M. Jam quo mentis sensu Deus imp'orandus sit declarata.

A. Miseriarum scelerumque nostrorum quæ nos opprimunt, recordatio acerbissima, ita uti par est, animorum dolores nobis commoveat; fieri aliter

Pla. 50. 15. et 89.

26.

Joan 16. 23. 24

1Sa. 48. 11.

Rom. 10. 8, 14. 16

17, et 14. 22

Heb. 11. 6.

Pla. 79. 59.

Dan. 9. 18

Joan 14. 13. et 16

23. 24.

Eph. 2. 18.

1 Tim. 2. 5.

Heb. 4. 16. et

10. 19. 22.

Mat. 21. 21. 22.

Mat. 11. 22. 23. 24

Joan 14. 13. et

16. 23. 24.

Heb. 10. 19. 12. 23

Jac. 1. 6. 7. et 4. 3

Pl. 6. et 38. toti.

et 59. 1. et 123.

eccl.

Rom. 7. 18. etc.

et 8. 23. 24. 26.

ter non potest quin omnibus exoptemus votis, ut ex illa conscientiae solitudine, quæ nos ita vexat, eripiamur; atque ita omni obsecratione, obtestatione summoque mentis ardore divinam misericordiam & auxilium efflagitabimus.

& 12. 12.
2Cor. 3. 4. 5
Luc. 18. 1, 7.
Eph. 6. 18
Col. 4. 2, 12.
1Tim. 2. 1.

M. In precatione igitur verba solum ex ore fundere satis non erit?

A. Pollicetur Dominus se prope adfuturum auxili-
umq; laturum iis solum qui vere ipsum, hoc est, memori mente implorant; eorum enim vota sibi pergrata esse: quamobrem necessarium est eam orationem, qua in precatione utimur, nobis esse cognitam, ut lingua atq; mens uno consensu jungantur.

Pla. 33. 15, 8c 145
18, 19.

1Cor. 14. 7, 11, 14
15.

M. Fasne est quæcunque, quorum desiderio aliquo tenemur, a Deo precari?

A. Deus prohibeat, ut Christiani homines Christi nomine quicquam a Deo postulent quod sit contra Dei & Christi voluntatem; atque ita & indignum sit quod largiatur Deus, & nobis etiam accipere perniciosum. Quam ob causam, ne affectione animi impulsus inconsiderate in precatione aberremus, certa nobis formula regulaque est ab ipso Christo expressa, ad quam preces nostras perpetuo debemus accommodare.

Mat. 7. 11. 3c 26
22. Jac. 4.
1Joan 5. 14, 8c.

Mat. 6. 9. 10, 8c.
Luc. 11. 2, 8c.

M. Quænam ea est?

A. Eadem nimirum ipsa quam divinus ille Præceptor auditoribus suis, nobisque per eos universis præscripsit: in qua cuncta quæ a Deo postulari licet, quæque nobis impetrare expedir, breviter comprehensa præpaucis sententiis complexus est; quæ precatio de conditoris nomine *Dominica* nuncupatur. Si igitur cœlestem Magistrum divina voce præmonentem audiemus, haud unquam a precationis rectæ præscripto deerrabimus.

M. Dominicam igitur precationem pronuncia.

Mat. 6. 9. 8c.
Luc. 11. 2, etc.

A. Precaturi, inquit Dominus, ita loquimini;

Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum. Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, sic etiam in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Et remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo, quia tuum est regnum, & potentia, & gloria in secula, Amen.

M. *An existimas nos ista ad verbum expressa semper debere recitare, ita ut uno verbo aberrare non liceat?*

A. Licitum est sine ulla dubitatione verbis aliis Deo preces adhibere, si modo a precationis hujus sensu non declinemus, eaque fiducia atque mente quam ante dixi, Deum imploremus.

M. *Quot sunt Dominicae precationes partes?*

A. Postulata quidem sex, aut, ut quidam participantur, septem complectitur: ex duabus tamen univarse partibus constat: ex quibus una priores tres postulationes continens, ad divinam gloriam directo spectat: altera ad nostram peculiariter utilitatem attinet, & tres aut quatuor posteriores petitiones comprehendit.

M. *Cur Deum ita nominatim compellas, dicens, Pater noster?*

A. Quoniam non ut absenti surdove verba facio; sed Deum Patrem ut præsentem invoco, pro certo habens, preces illum meas audire: nequicquam enim alioquin opem ab eo peterem.

M. *Vr̃a sigillatim paulo accuratius excutiamus: Deum quare nuncup. is Patris nomine?*

A. Quia recte precandi fundamentum, ut superius diximus, in exorandi spe firma positum est, voluit Deus suavissimo nos Patris vocabulo ipsam appellare, ut fidenter ad se, sui que auxilii summam expectatione, haud aliter ac suum filii parentem

partes Dominicae precationis.

Fl. 2. 3. 13, 14, et

34, 15, 7 18, et

94, 9, 10, 11. et

129, 13, etc. et

145, 19.

Mar. 2. 1, 21, 22

Mat. 11, 22, 23 24

Joan 16, 23, 24.

Heb. 10. 19, 23

23.

Jac. 1, 6, 7

Rom. 1. 15, 6

Gal. 4. 6.

Mat. 7. 7, 11.

Luc. 11. 13.

rem affolent, accederemus; imo ut spe tam multo meliore, quam ulli liberi de naturali patre habere possunt, ipsum adeamus, quam longe Deus cœlestis ille Pater potestate, bonitate, propensaque ad juvandum voluntate terrestribus parentibus universis excellit.

M. Nunquid nos aliud commonefacit paternum hoc nomen?

A. Ut in precando debitam a liberis Patri cœlesti pietatem, honorem, obsequium præstemus; eo- que animo qui filiis Dei convenit, affecti simus.

Mal. 1. 6.
Mar. 26. 39, 42

M. Quare Deum promiscue nostrum Patrem, potius quam tuum proprie nominas?

A. Pio cuique licitum esse fateor, Deum appella- re suum: is tamen amoris inter Christianos ardor esse debet, ut unusquisque, quod ad omnium com- mune commodum attinet, spectaret; quam ob cau- sam, in universa ista postulatione nihil a reliquis separatim, verum publico cunctorum nomine om- nia afflagitantur.

Psa. 22. 1, 2, 3
Rom. 1. 8.
1 Cor. 1. 4.
Ro. 12. 4, 5, 6, 16.
1 Cor. 10. 24, et
12, 12, &c. 21. &c.
25, 16, &c. &c. 13. 5

M. Ecquid amplius?

A. Divites & optimates commonefiunt, ne pau- peres humilioresque contemnant; sed ut eos, tan- quam germanos fratres, benevolentia complectan- tur, quibus Deus filiorum honorem tribuere non dedignatur. Rursus vero tenuissimi quique mi- sellique homines, qui in hac vita maxime neglecti esse solent, hac interea spe mentes suas possunt re- creare, quod patrem in cœlo summa præditum po- testate, sibi que benevolentissimum habeant.

Mal. 3. 10
Joan. 1. 47.
Ep. 1. 4. 5, 6.
Jac. 2. 1, 2, 3, 4.
Deut. 10. 17, &c.
Ps. 10. 7, 18, &c. 68.
5, 6, & 146. 5, 7.

M. Quare Deum ais in cœlo esse?

A. Propterea quod credam Deum in sempiternæ & felicissimæ beatitudinis excelsissimo gradu, cœli- que quasi arce altissima imperium gerentem, re- rum simul omnium præpotentem esse, & supera, in- fera, mediâ, universa, ut in præsentia sua conspe- ctuque

Psa. 11. 4, 5, etc.
et 20. 6. et 33. 13.
14, et 115. 3.

Atque posita, intelligere atque gubernare.

M. *Ecquid præterea?*

Col. 3:1 etc.

Rom. 9:17.
Eph. 1:14:18:
Heb. 9:15.
1 Pet. 1:3:4

A. Monemur ne quicquam Deo non dignum postulemus, sed ut cœlestem patrem alloquentes, mentes a terra rebusque terrenis exuscitemus atque avocemus; superaue & cœlestia mediantes, felicissimam illam parentis nostri beatitudinem, cœlumque, ut paternam per Christum hæreditatem, summa cupiditate expetamus.

M. *Aperto igitur nobis nunc tam feliciter vestibulo hoc primo ingressioneque ad precandum, perge ad primam petitionem?*

A. Principio petimus ut *Dei nomen sanctificetur.*

M. *Hoc quam habet sententiam?*

Isa. 24:14:23:
Ps. 89:5,6, etc.
et 96:1:23: etc.
et 97:7,9: etc.
113: et 12: et
135: et 149: toti
Joan. 4:23, et 11:
Rom. 8:23, et 11:
36. et 16:27.
1 Cor. 10:31.
Eph. 3:20:21.
1 Tim. 1:17,
Isa. 53:1
Eze. 36:20. et
Rom. 1:24:
Mat. 5:16:
1 Thel. 1:10:
Mat. 9:3: et 24:
14: et 28:19:22:
Luc. 4:17: etc.: etc.
Joan. 1:7: 17: 20:
2 Cor. 3:15: 18:26
4:4: etc.

A. Postulamus primum ut divinum nomen mortalibus quam maxime cognitum manifestumque reddatur, ejusque honor atque decus ubique terrarum & gentium, ita ut convenit, illustretur: Utq; factorum futiliumque deorum nominibus prorsus oblitteratis & abolicis, solius Dei cœlestis Patris divinum nomen atque majestas in honore habeatur, atq; ab omnibus omnium ætatum hominibus ubicunq; locorum atq; gentium, parvis integrisq; mentibus impleretur.

M. *Quid adhuc superest?*

A. Optamus ne in sacrosanctum Dei nomen, ob aliqua delicta nostra, maledicta conferantur, illique quasi infamia quædam inferantur: sed ut potius per nostram in Deum religionem, beneficentiamq; erga homines, divinum nomen omni laude cumuletur.

M. *Perge porro.*

A. Proximo loco postulamus ut *Dei regnum adveniat*, hoc est, ne divinam sui verbi atque Evangelii Christi veritatem, per quam in innocentium piorumque hominum cordibus Deus regnat, ob-

scura

secura caligine testam latere patiatur; sed ut ejus notitia mortalibus indies clarius illuscescat, cœlesti eos doctrina erudiens: optamusque ut Deus se velit opponere versutis fallaciis, & frangere atque extinguerent furentes impetus Satanæ sceleratorumque hominum, qui veritatem vel commentitiis fabulis obscurare, vel sævitia oppressam radicitus tollere moliantur.

M. Prosequere.

A. Oramus ut Deus per sacrum suum Spiritum illustrare & moderari velit mentes omnium qui sunt de ipsius Ecclesia, in qua, ut in regno suo proprie dominatur; eosque, ut suos milites, ope atque virtute sua roborare velit, quo strenue contra diabolum, mundum, appetitusque vitiosos arma capere possint, illisque devictis, Dei in terris imperium dilatare: & ad extremum, omnibus ipsius pariter atque nostris hostibus conculcatis atque prostratis, Deus universa sub ditionem dominationemque suam subjungat, gloriosissimeque triumphum agat, & nos etiam ut suos per Christum liberos atque hæredes sempiterni tandem sui regni participes faciat.

M. Quid est deinceps in Oratione dominica?

A. Ut Dei voluntas fiat. Par enim est, ut liberi ad parentum arbitrium rotas se accommodent; non e contrario, ut parentes filiorum arbitratu vivant.

M. Quare adjungis, ut in terra fiat, itidem ac in caelo, Dei voluntas?

A. Cum terrenorum hominum animi variis ardentes desideriiis, ad ea expetenda perficiendaque concitentur, quæ Deum gravissime offendent; precamur ut divino Spiritus sui instinctu nostras omnium mentes ad majestatis suæ nutum ita totas convertere atque formare velit, ut nihil unquam, quod sit contra divinam ipsius voluntatem, appetamus aut exoptemus.

M. Perge

Eph. 6. 2. 19
2 Thes. 3. 1. 2.
Mat. 13. 1. 3. 25.
38. 19. & 15. 2. 3.
Mat. 7. 3. 4. 8. & 6.
7. 8. 9. & 6.

Joan. 16. 1. 3
Eph. 3. 16
Luc. 22. 31. 28.
Rom. 6. 12. & 8
19. & 20. 16. 20
Gal. 5. 15. 16. etc.
Eph. 6. 0. etc.
17. 1. 19. etc.
1 Pet. 5. 6. 10
Mat. 25. 34. 41. 48
Rom. 8. 16. 17. 18
1 Pet. 1. 3. 4.
Tit. 3. 7.

Mat. 40. 8.
Mat. 26. 42.
Joan. 5. 30. & 6. 3
Eph. 6. 1

Rom. 8. 5. 7. etc.
Rom. 8. 2. 19. 12
etc. 14. 15. etc.
1 Cor. 4. 12. etc.
et 3. 16

M. Perge ?

Abd. 2:14
1Pet. 3:7 et 4:
12:3 etc.
Pla. 9:1 etc.
et 9:11 etc. et
103:10 etc. et 104:
4: et 135:7 etc. et
136:78:9.
Heb. 6:7: 4:
Apoc. 7:1 etc. et
16:10 et 22:9.

A. Oramus etiam ut quæcunque nobis de divina voluntate obvenire animadvertimus, ea non tantum toleranter, sed & libenter etiam feramus & perferamus. Præterea, cum angeli ipsius, cœlestes illæ mentes, præclarissima item astra, Sol, Luna, cæteraque sidera ab ipso condita, divinæ ejus voluntati assidue obtemperent, optamus ut universi in terris mortales, exemplar hoc obedientiæ nobis ante oculos in cœlo propositum imitantes, majestatis suæ nutum intueamur, nosque totos ad illum accommodemus; ut quemadmodum in cœlo, ita & in terra nullus reperiatur, qui sacrosanctæ Dei voluntati adversetur aut reclamet.

Deut. 4:1 et 6:3
et 2:14.
Mat. 7:12 et 12:
50: et 11:3 etc.
2Cor. 3:6:14.
Gal. 3:15:17.

M. Ecquid amplius?

A. Quando Deus voluntatem suam in sacris litteris apertissime declaravit, quod etiam vocabulo *Testamenti*, hoc est, *Supreme suæ voluntatis* eas nuncupans, clare indicavit; minime est dubitandum, eos qui de scripturarum sententia discedunt, a Dei etiam sensu omnino aberrare:

M. Quando ea quæ quæsitæ sunt de priore Dominicæ precationis parte, quæ tres illæ petitiones ad divinam gloriam proprie spectantes continentur, satis jam respondisti; ad posteriorem nunc partem, quæ ad res nobis utiles respectum habet, commode transibimus.

A. Posterioris partis primum postulatum est, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.*

Pla. 104:15:37: et
105:9:10:11 etc.
et 144:16:11 etc.
et 145:14:15:16.

M. Panis vocabulum quid significat?

A. Non ea solum quæ victum nobis vestitumque; necessarium subministrant, sed & alia universa quæ ad subsidia conservationemque vitæ, & ad ætatem quietam ac sine formidine traducendam necessario pertinent.

M. Nunquid præterea nobis suggerit nomen panis?

A. Ne-

Petitio 4. Victus & necessaria omnia.

53

A. Ne ad delicias epularum lautissima quæque, neve magni vestimenta pretii, aut sumptuosum apparatus voluptatis causa solite confectemur ac congeramus: sed ut lauticiam luxuriemque aspernantes, modico, temperato & salutari victu, cultuque parvo & commodo contenti simus.

*Psal. 78, 18, etc.
29, 30, 51, et 106
14, 15
Mat. 6, 25, etc.
Luc. 6, 19, etc.
1 Cor. 10, 16
1 Tim. 6, 7, 8, 9
Heb. 12, 5*

M. Qua ratione panem vocas nostrum, cum eum a Deo tibi donari flagites?

A. Dei dono noster efficitur, cum ipse eum, meritis licet nostris non debitum, in singulos dies ad vescendum nobis largiatur.

*1 Cor. 4, 7
1 Tim. 6, 17
Jac. 1, 7*

M. An ob aliam aliquam causam noster panis nuncupatur?

A. Commonefacit nos hoc vocabulum, ut victus quærendi causa in laboribus nos corporis exerceamus, ut aliis eum bonis modis juste nobis acquiramus; utque eo contenti, nunquam alienum quicquam avare aut dolose aucupemur.

*Gen. 3, 19
Eph. 4, 8
2 Thes. 3, 8
10, 11, 12*

M. Quando ut industria nostra victum comparemus, Deus nobis mandavit, quare panem ab illo petis?

A. Quia inutiliter tempus ætatis omne laboriose solociteque contereremus, nisi sedulitas nostra Dei munere prosperos exitus consequatur.

*Psal. 127, 1, 2
1 Cor. 3, 6, 7*

M. Opulentosne etiam homines divitiis copiisque omnibus affluentes, victum quotidianum a Deo postulare debere putas?

A. Nequicquam rerum omnium, quas natura desiderat, abundantiam comparabimus, nisi divina virtute salutes nobis vitalesque fiant; Qua etiam de causa, post cœnam quoque, ut cibum quotidianum quo jam usi sumus, Deus nobis largiatur, hoc est, ut eum vitalem nobis salutaremque faciat precamur.

*Deut. 8, 3
Psa. 24, 9, 10
et 7, 29, 30
Luc. 1, 53, et 4
4, et 1, 15
1 Tim. 6, 7
Apo. 3, 16, 17*

M. Quare hæc verba quotidianum & hodie adjunguntur?

A. Ut a curis & aviditate omni abhorrentes, studio.

Mat. 6. 7. & 34.
Luc. 10. 40. etc.
Phil. 4. 8.
1 Tim. 2. 9. 10.
1 Pet. 5. 9.

studioseque munera nostra exequentes, à benefici-
centissimo ea parente quotidie flagitemus, ad quæ
ille quotidie largienda promptissimus esse solet.

M. *Perge ad reliqua.*

A. Quinto postulato peccatorum nobis veniam à
Deo dari petimus.

M. *Estne hæc venia omnibus necessario petenda?*

Phil. 14. 1, 2, 3, 4.
13. 1, 2, 3.
Rom. 3. 19, 11. &
23.
Joan. 8. 7.
Mat. 2. 10, 11.
1 Joan. 1. 8. 10.
Luc. 18. 9, 11.
Eph. 13. 14.

A. Omnino: nemo enim omnium hominum re-
periri potest, qui non crebro à debito officio decli-
net, sæpenumeroque in divini numinis gravem of-
fensionem non cadat. Proinde qui peccata sua non
agnoscunt, neque Deum, ut illis agnoscat, precan-
tur, sed Pharisaico illo more atque exemplo, quasi
integros se atque sanctos coram Deo, aut, ut vere lo-
quar, contra Deum gloriando efferunt: illi de nu-
mero piorum, quibus ista precationis norma, ad
quam dirigantur, est præcepta; & à spe veniæ pec-
catis suis tribuendæ, quæ in sola Dei per Chri-
stum misericordia atque benignitate sita est, sese
omnino eximunt. Istuc namque est, quod Christus
non ad innocentes sed ad nocentes (ut peccata sci-
licet poenitendo corrigant) vocandos se in mundum
hunc venisse profiteretur.

2 Cor. 5. 13, 14.
12.
Joan. 1. 7, 9.
1 Joan. 2. 11.
Mat. 9. 12.
1 Tim. 1. 11.

M. *Conditio illa quamobrem addita est?*

Mat. 5. 9. & 6. 14.
13. & 7. 1, 2. &
12. 24. etc. 25.
Luc. 9. 36, 37, 38.
Jac. 2. 2, 5.

A. Rationi maxime consentaneum est, ut prece-
mur à Deo ita nobis veniam dari, sicuti nos eis qui
nos offenderunt, ignoscimus. Nisi enim ad alios
ignoscendum propensi reperiatur, & Dei parentis
nostri imaginem misericordia exprimentes, ita nos
geramus, ut ejus esse liberi agnoscamur, aperte re-
tificatur, non esse à se quicquam aliud expectan-
dum; nisi gravissimi supplicii acerbicatem. Nam
qui, ut clementia in alios utatur, in animum indu-
cere non potest, eadem summi juris norma senten-
tia de illo sine ulla venia feretur.

M. *Annon ergo nostra lenitas à Deo promere-*

ut nobis ignoscat, ut quædam quasi mutua gratia illi
relata videri possit?

A. Nequaquam; gratuito enim tum Deus veni-
am non daret, neque solus Christus supplicio suo
peccata nostra expiasset, pro quibus nemo alius ul-
la re alia compensare aut Deo quicquam tribuere
poteſt.

M. Tranſeamus jam ad ſextum poſtulatū, quod
quidem in duo partiuntur.

A. Eo petimus, ne nos inducat in tentationem, ſed
à malo liberet.

M. Quare ita precamur?

A. Sicuti antea, ut præteritis ignoscat, precati ſu-
mus, ita nunc obſecramus, ne à nobis unquam poſt-
hac peccetur. Nobis vero naturaliter mentes ita
ſunt ad proſpiciendum improvidæ, ita infirmis ſu-
mus viribus ad propulſandum multiplices inſidias,
incurſiones atque illecebras Satanæ, mundi, concu-
piſcentiæque noſtræ propriæ; ut fieri aliter non
poſſit, quin ſuccumbamus, niſi Deus nos ſuo numine
corroboret, ſuæque potentiæ armis tegat: perſugi-
um ergo unum ſalutis eſt, ut nos optimi maximi Pa-
tris tutelæ ſuppliciter commendantes, eum obteſte-
mur, ne nos malitioſis ullis machinationibus ſupe-
rari patiatur; ſed ut ex omnibus nos malis eripere,
& perpetuo conſervare velit.

M. Reliqua eſt adhuc Dominicæ precationis clau-
ſula.

A. Quoniam tuum eſt regnum, & potentia,
& gloria in ſecula. Amen.

M. Quamobrem precationem ſuam hoc modo conclu-
ſit Chriſtus?

A. Ut nobis confirmaret, divinam potentiam at-
que bonitatem tam infinite immenſam eſſe ut nihil
omnium rerum ſit, quod Deus nobis id rite poſtu-
lantibus dare aut non poſſit, aut non velit; quod
etiam

Rom. 3. 24, 25. 26.
Gal. 3. 4.

Mat. 12. 43, 44.
Joan. 5. 14. & 8.
1. Pet. 2. 20, 21.
Mat. 10. 6. &
26. 4. 1.
Luc. 22. 31, 32.
1. Cor. 10. 27. etc.
2. Cor. 11. 3.
Eph. 6. 10, 11, 12.
etc.
Jac. 1. 14. & 4. 10.
1. Pet. 5. 8, 9.
1. Joan. 2. 15, 16.
Rom. 16. 20.
2. Tim. 4. 16, 20.
Mat. 7. 10, 11.
& 21, 22.
Joan. 16. 23.
2. Cor. 19. 10, 20.
& 9. 8. etc.
Eph. 3. 20.
1. Tim. 4. 15. 16.
Jac. 1. 6.

Conclusio. Dei gloria finis omnium.

tiam vocabulum *Amen*, hoc est, *ita fiat*, ut appositum ad extremum veritatis nota, in animis nostris quæ signat.

M. Quam ob causam gloria divina postrema memoratur?

A. Ut preces omnes nostras laudatione divini numinis concludendas esse intelligamus: hic namque est finis ille ad quem omnia, quæ rogatu nostro a Deo impetrare cupimus, nostraque consilia, sermones, opera atque universa omnino dirigenda sunt. Hujus enim rei causa a Deo conditi, atque in hoc mundo collocati sumus.

M. Prosequere.

A. Huc accedit, quod de Dei benignitate, justitia, sapientia, potentia, magnifice glorioseque prædicare; illique nostra, & universi generis humani causa; gratias persolvere, pars sit honoris divini ad illius majestatem, pariter cum precatatione, peculiariter spectans: quia nisi illum pie veneramus, non tantum tam magna ejus multiplicique beneficentia nos minime dignos, ob ingritudinem, præbebimus; verum etiam debitas tantæ in Deum impietatis poenas meritissime in perpetuum sufferemus.

M. Quando homines etiam in nos benigni beneficique esse solent, nonne liceat illis quoque gratiam habere?

A. Quotquot ab hominibus apud homines benefacta collocantur, ea Deo accepta referenda sunt; propterea quod in illis tribuendis homines se reipsa ministros tantum Deo præbent: atque ita gratus noster in homines animus, in Dei autoris gloriam, ut ad propriam atque ultimum rerum omnium finem, refertur.

M. Quando de Lege Dei, Symboloque, hoc est, professione fidei Christianæ, de precatatione etiam atque gratiarum actione, questio omnis ad exitum

1 Cor. 10. 31
Eph. 3. 20, 21
Phil. 1. 11
1 Tim. 1. 17
Judg. 13

Phil. 2. 1, 2 &
24. 1, 2 & 30
14. 15, 23 & 92
2. 2 & 95 & 96
Eccl. 105. tota
Rom. 15. 6
1 Thess. 1. 2
2 Thess. 1. 3
Luc. 7. 17
Joan. 5. 44
Rom. 1. 21, 23
1 & 4. 11

1 Cor. 12. 6, 11
2 Cor. 9. 8, & 12
Mat. 5. 6
1 Pet. 2. 12, & 4
10. 11

jam est adducta; annon commode postremo de Sacramentis agemus?

A. Commodissime, præceptor: nam ea precationis secum & gratiarum actionis conjunctionem perpetuo habent.

M. Dic mihi igitur, quot in Ecclesia sua sacramenta designavit Christus?

A. Duo: Baptismum, atque, Cœnam Dominicam.

M. Sacramenti nomen quid significat?

A. Sacramentum est externa divinæ erga nos per Christum benevolentia beneficentiæque restitucio, signo aspectabili arcanam spiritualemque gratiam representans, qua Dei promissiones de remissione peccatorum, & æterna salute per Christum data consignantur, & earum veritas in cordibus nostris certius confirmatur.

M. Sacramentum quot habet partes?

A. Duas: extraneum elementum, sive rem creatam, quod est signum aspectabile, & arcanam gratiam, quæ conspicua non est.

M. In Baptismo quod est signum extraneum?

A. Aqua, qua baptizatus tingitur vel perfunditur, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

M. Quæ est occulta & cœlestis gratia?

A. Venia criminum, & regeneratio: hæc ambas per mortem & resurrectionem Christi consequimur; & illarum est hoc sacramentum nobis quasi obsecratio quædam atque pignus.

M. Baptismi vim & effectum paulo adhuc apertius explicato.

A. Cum naturaliter filii iræ, hoc est, in gravissima apud Deum offensa, & ab ejus Ecclesia sive familia alienati simus; per Baptismum in Ecclesiam recipimur, certumque habemus nos jam Dei filios esse, & cum Christi corpore copulatos, in illudque

Mat. 26: 26

et 23: 19

Joan. 3: 1

Act. 2: 3, etc.

1 Cor. 11: 23.

Tit. 2: 5

Mat. 3: 11. Sec. &

20: 26: 27: 28.

Mat. 16: 16.

Joan. 3: 5.

Act. 2: 23.

1 Cor. 10: 16, &

11: 24, etc.

Gal. 3: 26, 27

Mat. 3: 11, &c

et 26: 26, etc.

Joan. 3: 5

1 Cor. 10: 16

Mat. 3: 11: 11: 12,

etc. & 28: 29.

Joan. 3: 5

1 Cor. 10: 11

Act. 8: 36: 37: 38.

Mat. 1: 4, 9

Act. 2: 38: etc. &

22: 16.

Rom. 6: 3, &c.

Gal. 2: 24, 27.

1 Pet. 3: 21.

Eph. 2: 5, 9, 10.

Tit. 3: 4, 5, &c.

Mat. 16: 16.

Joan. 3: 5.

Rom. 6: 5, &c.

1 Cor. 11: 13.

1 Pet. 3: 21.

Infantes Baptizandi. Cœna Domini.

quasi infitos esse, ejusque membra factos, in eodem cum ipso corpore con crescere.

M. *Quæ ab eis, qui baptismo sunt initiandi, requiruntur?*

A. Pœnitentia & Fides.

M. *Hæc paulo copiosius declarato.*

Mat. 13. 4. 15. et 16. 16.

Act. 1. 3. et 8. 36. 37. etc. et 16. 32. 33. 34. et 10. 4. 5. et 12. 16.

1 Cor. 12. 13.

Rom. 6. 3. etc. et 13. 12. 13. 14.

Gal. 3. 26. 27.

Eph. 4. 20. 21.

Col. 8. 12.

A. Antea cœ primò vitæ nobis est graviter pœnitendum, certa que est habenda fides Christum suò sanguine peccatorum nostrorum maculas eluisse, & ita nos Deo acceptos redidisse; ejus etiam spiritum in nobis habitare. Deinde secundum hanc fidem, promissumque in Baptismo factum elaborandum est, ut cupidates omnes coerceamus, utque vitæ integritate nos Christo quasi indutos, & ejus divino numine instinctos esse, perspicuum faciamus.

M. *Quare igitur infantes baptizantur, qui ista propter infirmitatem ætatis efficere nequeunt?*

Gen. 9. 9. et 17. 7. 8.

Mat. 10. 14. 16

Rom. 3. 3. et 4. 21. 22. etc. et 6. 2. etc.

Gal. 3. 7.

Eph. 4. 20. 21.

Col. 2. 11.

A. Quia de Dei Ecclesia sunt, divinaque benedictio atque promissio, Ecclesiæ per Christum (in cujus fide baptizantur) facta, ad eos pertinet. In quarum rerum cognitione & fide ipsi ineunte pueritiâ imbuendi sunt, ut agnoscant, quid in Baptismo sponderint atque professi sint; illique sponsioni vitæ etiam sanctitate, quantum quidem conniti possunt, satisfaciant.

M. *Cœnæ Domini quis est ordo?*

Mat. 26. 27. etc.

Mat. 14. 22.

1 Cor. 11. 19. etc.

1 Cor. 11. 23. 24. etc.

A. Idem ipse videlicet, qui est à Christo Domino assignatus: qui eadem, quâ proditus est nocte, accepit panem, & postquam gratias egisset, fregit & dedit discipulis suis, dicens, Accipite, edite, hoc est corpus meum, quod pro vobis darur: hoc facite in mei commemorationem. Ad eundem modum & poculum peractâ cœnâ accepit: & cum gratias egisset, dedit eis, dicens, Bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus novi Testamenti, qui pro vobis

& pro multis effunditur in remissionem peccatorum: hoc facite, quotiescunque biberitis, in mei commemorationem. Quotiescunque enim comederitis hunc panem, & de poculo biberitis, mortem Domini annuntiabitis donec venerit. Hanc præscriptionem atque hunc ordinem sequi, summaque fide servare, atque ex hoc præscripto cœnam Domini celebrare oportet, usque dum ipse redeat.

M. Quem ad finem?

Luc. 22:19
1 Cor. 11:24
26, &c.

A. Ut Mortis Domini, beneficiique maximi in nos per eum collari, recordationem grati & memores in perpetuum habeamus: utque quemadmodum per Baptismum de integro nati sumus; ita cœnæ Dominicæ nutrimentis educati, ad spiritualem æternamque vitam assidue confirmemur. Atque ob eam ipsam causam, ut semel in lucem edi, ita & Baptismo semel expiari sat est: sed ut nutrimenti, itidem & cœnæ Dominicæ usus frequenter est ite-
tandus.

Joan. 6:53: 55
4:34: 54: 55: 56
1 Cor. 10:16.

M. Quot sunt partes hujus Sacramenti?

A. Ut in Baptismo, sic & in cœna Dominica duæ sunt partes: quarum una terrestris est, & quæ sensibus percipi potest, altera cælestis est, & quæ sub externos sensus non cadit.

M. Quæ est terrena atque aspectabilis pars?

Mat. 26:26: 27
Mar. 14:22: 23
Luc. 22:19: 20

A. Panis & vinum, quæ utraque expresso jussu Domini sunt ab omnibus accipienda.

M. Cælestis pars illa, & ab omni sensu externo longe disjuncta, quænam est?

1 Cor. 11:23: 24
Joan. 6:53: 54
4:34: 54: 55

A. Corpus & sanguis Christi, quæ fidelibus in cœna Dominica præbentur, ab illisque accipiuntur, comeduntur, & bibuntur, cælesti tantam & spirituali modo, verè tamen atque re ipsa: adeo quidem ut veluti panis sustentandi corpora, sic corpus Christi animas nostras spiritualiter per fidem pas-
cendi maximam habeat facultatem: & veluti vi-

Psalm. 104:15

no mentes hominum læticia exultantur, & reficiuntur vires: sic & animæ nostræ Christi sanguine per fidem recreatæ relevantur: hoc enim modo corpus & sanguis Christi in cœna Dominica recipiuntur. Christus enim omnibus qui ipsi fidunt, tam certo corpus & sanguinem suum impertit, quam pro certo habent, panem se atque vinum ore stomachoque accepisse. Cœna etiam dominica vitæ nobis sempiternæ signa communicans, immortalitatis nobis nostræ pignus atque resurrectionis obsecro existit.

Joan 6. 51, 54.

M. An igitur panis & vinum in substantiam corporis & sanguinis Christi convertuntur?

Mat. 26. 26, &c.
Mark 4. 23.
Luc. 22. 19.
1 Cor. 11. 24, 25.
&c.

A. Nequaquam: nam hoc esset naturam Sacramenti, in quo tum cœlestis tum terrena materia continetur, delere; veritatemque corporis Christi, in dubitationem adducere; illi, qui etiam qui Sacramentum sunt accepturi, reformidandi atque refugiendi occasionem offerre.

M. An fuit instituta à Christo cœna, ut Deo Patri hostia pro peccatis expiandis immolaretur?

Heb. 7. 16, &c. et
9. 12, &c. 15. et c.
& 10. 10. 12, 14: 18
Luc. 22. 19.
1 Cor. 11. 24, 25.
26.
Heb. 8. 3. 15, 16

A. Minime: nam Christus mortem in cruce occumbens, unicum illud sempiternum sacrificium semel in perpetuum pro nostra salute obtulit; nobis vero unum hoc tantum reliqua esse voluit, ut maximum uti licetis fructum quem sempiternum illud sacrificium nobis præbet, grati ac memores percipiamus: quod quidem in cœna Dominica præcipue præstare debemus.

M. Quomodo officio nostro satisfaciemus, ut rite cœnam Dominicam celebremus?

1 Cor. 11. 28.

A. Si nosmetipsos excutiamus, exquiramusque nunquid vere Christi membra simus.

M. Illud quibus signis cognoscemus?

A. Initio, nobis ob admissa peccata vehementer est poenitendum, deinde certa divinæ per Christum misericordie.

miseriçordiæ fiducia nixis atque confisis bene sperandum, partaque nobis per illius mortem salus gratissimis est animis p. osequenda: præterea, integre in posterum, sancteque vivendi studium nobis & voluntas propensa atq; constans suscipienda est: denique, quando cœna Domini hominum inter homines consociationis atque amoris clara indicia ostendit; proximis, hæc est, toti humano generi, benevolentia, remoto procul omni odio atque invidia, fraterne est præstanda.

M. Cum de præcipuis fidei Christianæ capitibus satis multa, sicuti existimo, te jam interrogavi: experiri adhuc volo, quam breviter atque expresse summam omnium quæ sunt hætenus tractata, possis exponere.

A. Principio, Lex divina, decem explicata præceptis, perfectam mihi ante oculos pie vivendi regulam proponit, ad quam vitam meam dirigere atque formare debeo; constituta, si uspiam aberrem, æternæ in me damnationis pœna: per legem igitur peccata mea, Deumque ob ea ira in me incensum, & sempiternam mortem divinam mihi iustitia debitam esse agnosco; quæ cogitatio horribili formidine timoreque ex peccatorum conscientia animum meum percellit; unde cum neque prudentia, neque viribus aut potestate mea, neque ulla humana angelicave ope aut auxilio, neque ullo alio modo aut ratione posse me omnino liberari intelligam; Evangelium me edocet, Christum Dei filium, hominem sine peccato factum morte sua meritis debitasq; peccatis meis pœnas persolvisse, Dei patris sui in me iram suo sanguine restinxisse, & me rursum in gratiam ipsius reconciliasse, suæque iustitiæ fecisse participem, & æternæ secum vitæ hæredem instituisse. Quæ omnia Christi beneficia mihi per fidem communicantur; quam fidem Spiritus San-

Jer. 24, 7. & 29
1. 13.
Joel 2. 12, 13, &c.
Iph. 1. 10, &c.
Luk. 21, 19.
1 Cor. 11. 24, 25.
26.
Rom. 5. 6, 9, &c.
8. 4, 5, &c.
1 Tim. 1. 14, 15.
16.
1 Pet. 2. 13, 14.
8c. 21, 22, &c. 4.
23, 30.
Mat. 28. 37.
Joan. 13. 34, 35.
8c.
1 Cor. 10. 7, &c.
torum.

Deut. 4. 1, 2, 11.
Psal. 19. 6. etc. 8.
19, 4, &c.
Matth. 19. 16, 17.
Luc. 14. 25. etc.
Rom. 2. 12, 13.
8c. 3. 19, 20.
8c. 4. 15.
Gal. 3. 10.
1 Cor. 3. 7 & 7, 8.
10. etc.
Rom. 1. 15, 16.
Act. 13. 38, 39.

Heb. 4. 1, etc.
et 9. 9. 12, 13. etc.
10. 1, 2, 3, &c.
Matth. 1. 20, 21.
Joan. 1. 14. 29.
Isa. 55. 4, 5, 6, 10.
11.
Rom. 3. 24. &c.
Gal. 2. 21, 22.
Ro. 2. 23, 24, etc.
cap. & 19. 4, etc.

Stus in animo meo per prædicationem Evangelii inſevit, eámque per ſacra myſteria ſua, aſpectabilia certiffimáque indicia & pignora divinx erga me per Chriſtum bonitatis, confirmavit. Quæ etiam fides, ut viva quædam atque ferax arbor pietatis, juſtiæ aliorumq; bonorum operum fructus in me per omnem vitam procreare deberet, ad gloriam Dei, qui tot & tantis me beneficiis affecit, & ad utilitatem etiam atque exemplum ſalutare proximi. Cujus fidei incrementum, facultatemque placendi Deo, & iſta omnia præſtandi, me qui ex meipſo máxime ſum infirmus atque imbecillis, continuis atque ardentiffimis precibus à Deo Patre, bonorum omnium autore, in nomine Filii Jeſu Chriſti Servatoris noſtri eſſagitare, gratiasque illi maximas pro un. verſis ab eo acceptis beneficiis aſſiduè agere oportet.

M. *Intelligo mi fili, Chriſtiæ pietatis præceptis te bene inſtitutum eſſe, & juſque ſummam memoriâ tenere. Reliquum eſt, ut ad iſtam rectæ intelligentiæ normam mores tuos ita formes atque commodos, ne ſine cauſa videri poſſis harum rerum ſcientiam eſſe conſecutus.*

A. Deo mihi auxilium ferente, omnem adhibebo diligentiam, honorate Magiſter, neq; quicquam omitteram quantum quidem à me elaborari queat, quo appellationem titulumq; vere Chriſtiani poſſim ſuſtinere: quinetiam humili, aſſiduæque prece atq; obſecratione à Deo Opt. Max. ſuppliciter petam, nè divinam ſuorum præceptorum ſementem, propter animi mei quaſi nihil ſerentis agri ſterilitatem, interire patiatur; ſed menti meæ, tanquam macro & inſecundo ſolo, cœleſti ſuæ gratiæ imbre rigatæcam fertilitatem dare velit, ut uberrimas edam ſancitatis fruges, in cœleſti horreo granarioque recon-
dendas atque conſervandas.

M. Perge

M. Perge mi fili, tenere istam viam quam instituisti,
nihil hæsitans, quia sicuti hoc consilium atque propo-
situm divino instinctu motus cœpisti, ita ad exitum op-
tabilem rationis atque instituti istius tui, jam sanctis a
te initiis orsi, feliciter sis ipsius ductu peruenturus, ad
æternam tuam salutem, & Dei Optimi Maximi glori-
am: cui omnis laus, honor, gloria, sempiternis est secu-
lorum ætatibus tribuenda.

2Cor. 3. 10. 11.
Phil. 1. 6, 8, &c.
Ec. 1. 13.
Rom. 6. 22, 23.
Mat. 4. 19
2Cor. 9. 10, 11, 12
&c.

FINIS.

Admonitio Matutina.

Eph. 5. 14.

Expergiscere qui dormis, & excitare a mortuis, & illucescet tibi Christus.

Rom. 13. 11.

Tempestivum est nos jam e somno suscitari.

12.

Præterit nox, dies appropinquat: abjiciamus igitur opera tenebrarum, & arma lucis sumamus.

13.

Honeste nos, ita ut in clara luce versantes decet, geramus: & Domino Jesu Christo induamur.

Mat. 5. 16.

Ita luceat hominibus vitæ nostræ splendor, ut nostra opera bona conspicientes, gloriam Patri nostro cælesti tribuant.

Sep. 6. 12.

Sapientia res est excellentissima, & quæ nunquam evanescit: ab illis vero qui eam admirantur & exquirunt, facile invenitur atque obtinetur.

13.

Eos qui ipsam expetunt, anteverit, ut sese illis ultro offerat.

14.

Qui primo diluculo illi invigilat, non mukum laboris sustinebit, præsto enim illi ad portam erit in foribus ejus assidens.

Eccl. 2. 13.

Sapientia stultitiæ tam longe præstat, quam lumen tenebris antecellit.

Psalmus Matutinus.

DEO tribuite laudem, O pueri servi ejus, laudibus efferte nomen Domini.

Psal. 135. 1.

Nomen Domini gloriose prædicetur, ex hoc tempore in omnem æternitatem.

Summa

*Summa laude celebrandum est nomen Domini, ab or.
tu solis ad occasum.*

Tuus O Deus est dies, & tua est nox; tu præpara- Psa. 74. 16.
rasti lumen & solem,

In cubilibus nos collocavimus somnoque nos dedimus, Psa. 3. 5.
*& rursum experrecti sumus; quoniam in tua, O Deus,
tu vela latuimus.*

O Deus, tu es Dominus noster; summo mane te Psa. 63. 1. & 88. 13
querimus, & supplices ad tuum auxilium confugi-
mus.

Servi tui sumus, O Domine, ingenii lumen in nobis Psa. 119. 125.
accende, ut tua præcepta intelligamus.

Monstrato viam qua nobis sit ingrediendum, ad Psa. 143. 8.
te namque mentes nostras erigimus.

Institu nos ut ea, quæ tibi grati sunt, faciamus, tu Psa. 143. 10.
*enim es Dominus Deus noster: nomen tuum sanctum
dirigat nos in viam quæ deducit ad vitam.*

Effice ut benignam tuam bonitatem matutinis Psa. 143. 8.
temporibus sentiamus: in te enim positas omnes no-
stras spes habemus.

Diluculo nos exple Misericordia tua: & præ gaudio Psa. 50. 14.
*voces effundemus, & letabimur omnibus diebus vite
nostræ.*

Tu enim, Domine, is es cujus desiderio tenemur: Psa. 71. 4.
in tua fiducia ab incunte ætate conquiescimus.

Tuis subsidis, ex quo primum in lucem editi sumus Psa. 71. 5.
*sustentamur: tu nos ex alvo Materna eduxisti, tuam
laudem & gloriam in perpetuum celebravimus.*

De tua potentia canemus, tuam benignitatem pri- Psa. 59. 16. 17.
ma luce prædicabimus: tu enim nostrum præsidium,
perfugium nostrum, nostrum propugnaculum: tu
Deus noster clementissimus perpetuo extiristi.

*Gloria tribuatur Deo Patri, & Filio, & Spiritui
sancto.*

*Sicut a principio ad hunc usq; diem factum est, fiet-
que per infinitas seculorum ætates. Amen.*

Ps. 5. 57. & 49.
Psal. 91. totius.

Mat. 7. 18.
Mat. 4. 6. & 26. 9.
Joan. 14. 26. & 16.
13.
Act. 26. 18.
2 Cor. 4. 6.
Joan. 15. 9. & 8.
12. & 13. 31.
Rom. 13. 12.
Eph. 5. 11.
Pla. 139. 10.
Luc. 107. 9.
1 Tim. 6. 19.

Gratiam tibi, quantum maximam animi nostri capere possant habemus, Deus Pater cœlestis, qui nos ab omni præteritæ noctis periculo atque discrimine salvos atque incolumes usque ad hodiernam diem conservasti; precamurque, ut hodie etiam atque perpetuo in posterum salutis nostræ defensionem atque patrocinium suscipere velis: & quem admodum discussa noctis caligine solis luce Mundum omnem complevesti, & nos è somno excitasti, ita & mentes nostras è tenebris internis ignorantiae in lucem vocatas, & è vitiorum sopore suscitatas divinis radiis sacrosancti Spiritus tui, noticia que dilecti Filii tui Jesu Christi Servatoris nostri, veri illius Solis illustrare digneris: ut ab operibus tenebrarum declinantes, omnemque vivendi cursum a divinum verbi tui veritatem dirigentes, nos, ut in clara luce, atque in conspectu tuo, honestè, justèq; & sanctè ut diei filios geramus, tandemq; ad beatissimam illam lucem in qua tu habitas duce eodem Filio tuo Jesu Christo perveniamus: cui tecum & cum Sancto Spiritu, uni venerandæ majestatis Deo, laus atq; honor omnis in perpetuum debetur. Amen.

*Precatio Matutina studiosis
accommodata.*

Job. 17.

Ecl. 12. 1. 2. & c.
Pro. 32. 6

Maximas tibi ex animis gratias agimus, Deus Pater luminam, honorum omnium largitor, quod parentibus patronique nostris hanc Mentem dedisti, ut nos eâ ætate, quæ maximè flexibilis est & ad optima quæque discendum opportunitissima, in bonarum literarum disciplinam traderent: suppliciter à te petentes, ne illorum bonam de nobis spem, nostræque ætatis optimam partem, propter nostram ingenii tarditatem, negligentiam & incuriam perire sinas, Et quia nostra vigilantia, industria atque

que studium nihil sine divino instinctu tuo proficere valent, dignare cælestibus tuis radiis mentibus ingeniisque nostris ita illucere, nosque eo desiderio & amore bonarum literarum, sapientiæ atque virtutis afficere, eaque docilitate ad percipiendum, Memoriamque ad præcepta retinendum donare, ut in pueritia atque adolescentia nostra bonis literis artibusque, & virtutis præceptis liberaliter instituti, viri docti & pii, rei que publicæ atque sanctæ Ecclesiæ tuæ utiles evadamus ad sanctissimi nominis tui gloriam amplificandam. Hæc à te, Pater cælestis, nomine unici Filii tui Jesu Christi, Servatoris nostri efflagitamus, obsecrantes ut ea nobis ipsius causâ largiri velis: tibi verò cum eodem Filio tuo sanctoque Spiritu laus omnis & gloria perpetuò tribuatur. Amen.

Prov. 6. 69 &
34. 33.
Psal. 117. 2.
Joan. 15. 43. 5.
Psal. 4. 6. 36. 9.
1 Cor. 4. 6.

Deut. 4. 9. 10. et
34. 12. 13.
Psal. 7. 5. 4.
Mat. 19. 13. 14.
2 Tim. 3. 15.
Joan. 25. 16.
1 Tim. 1. 17.

MATUTINA PRECATIO

alia, Scholis apta.

L Argire, Domine Deus, Pater cælestis, ut divino Spiritu tuo afflatus, & dilectissimi Filii beatissimi; pueri tui Jesu Christi Clarissimum illustrissimumque exemplum nobis ad imitandum anteculos præponentes, hoc pueritiæ atque adolescentiæ nostræ tempore nos totos ad bonarum literarum studium, & virtutem applicemus, atque ad tuam voluntatem conformemur: & sicuti ætate progredimur, ita indies magis magisque scientia, sapientia, virtute proficiamus: tum hominum piorum, tum verò tuam maxime cælestem gratiam atque amorem (in quo summa sita est felicitas) nobis conciliantes atque consequentes: idque per eundem Filium tuum Jesum Christum Servatorem nostrum, cui unâ tecum & cum sancto Spiritu honor est atque gloria sempiterna tribuenda. Amen.

Luc. 2. 46.

Eccles. 12. 10.

Luc. 21. 37.

P S A L.

Admonitio Vespertina, & Nocturna.

Joan. 11. 9. 16.

Dile si quis incedat, nihil offendit: quoniam solis lumen aspicit.

At si de nocte ambulet; luce orbatus per errorem incurrit.

Joan. 3. 19.

Hec est damnationis causa, quod lux mundo affuit; homines vero tenebris potius quam luce delectati sunt, propterea quod eorum vita flagitiosa fuerat.

Joan. 1. 5, 9.

Jesus Christus Dei filius lux est, quæ in tenebris fulget; vera illa lux quæ omnes homines, qui in hanc vitam ingrediuntur, illustrat.

Joan. 12. 35.

Progrediamur igitur dum suppetit lumen, ne nos nox opprimat: nam qui in tenebris versatur, nescit quo ruat.

2 Cor. 6. 14.

Joan. 12. 36, 46.

Incredulorum pergrinum jugum ne feramus: verum dum lucem aspiciamus, luci fidamus, ut lucis soboles efficiamur.

Joan. 8. 12. et 9. 3.

Credamus in Jesum Christum Dei filium qui mundo illuxit, ut omnes qui credunt in eum in tenebris non jaceant.

Qui Christum mundi lucem sequitur, è tenebris in lumen vite vocabitur.

Psal. 112. 4.

Excitatur è tenebris lumen iis qui caste atque integre versantur.

1 Joan. 2. 9.

Qui se in luce versari dicit, & fratrem habet, is tenebris usque ad hoc tempus offunditur.

19.

Qui fratrem diligit, luce circumfunditur: neque unquam ab eo peccandi occasio offeretur.

Ista. 58. 30.

Si inopis atque egenis esuriei misertus fueris, tristisque & maiore afflictum animum consolatione sustentaveris, tunc effulgebit è tenebris lumen tuum, eritque caligo tua instar meridiei.

Hymn

Hymnus Vespertinus &
Nocturnus.

Optimum est nos tibi, O Deus, confiteri, tuum-
que numen precibus placare, & divinum nomen Ps. 91. 1
tuum hymnis & laudibus celebrare, O excelsissi-
me.

De tua benignitate matutinis temporibus, & ve- Ps. 91. 3. 1
spertinis de veritate tua honorifice prædicare.

Dum terra atque homines obscura teguntur caligine, Ps. 43. 3
tua, O Domine, gloria nobis illucescat: lumen tuum &
tua nos veritas dirigant.

O Deus, qui jubes lumen è tenebris effulgere, il- 2 Cor. 4. 6
lustra mentes nostras; & præfer nobis lumen cogni-
tionis gloriæ tuæ in facie Jesu Christi.

Accende lucernam nostram, O Domine Deus noster; Ps. 118. 18.
illumina tenebras nostras, ut in conspectu tuo ambule- Ps. 56. 13
mus in lumine viventium.

Verbum tuum instar lucernæ est pedibus nostris, Ps. 119. 105.
instar lychni semitis nostris; præfert lumen iis qui Luc. 1. 79.
in tenebris & in umbra mortis versantur; vestigia
nostra dirigit in viam pacis.

Ingressus nostros ad verbi tui normam dirigit: nam Ps. 119. 33. 2
sic pedes nostri a lapsu continebuntur, ne in flagitium 56. 13
aliquod dilabamur.

Penes te, O Deus, est fons vitæ; illustra oculos
nostros tui vultus fulgore, ne somno consopiti sem- Ps. 16. 9. & 13.
piterno, hostis nostri dominatu premamur.

Extrahere nos è tenebris & è mortis caligine, rumpe Ps. 17. 13. & 56.
vincula nostra & eripe nos ab interitu: O libera nos ab Mat. 2. 13. & 22.
illa caligine, ubi stetus gemitusque fiunt et dentium 13. & 21. 22.
crepitus exaudiuntur. Act. 16. 9.

Oculos nostros aperi, ut è tenebris in lucem vo-
cemur, & è potestate Satanæ vindicemur, & tibi, O
Deus noster, asseramur.

ut peccatorum veniam impetremus, hereditatemq;
adeamus cum illis, qui per fidem erga filium tuum Je-
sum Christum sancti atque integri efficiuntur

Pla. 3. 6. k. 49.

Sic cubitum discedemus, nosque quieti trademus
securi; tuo enim solius præsidio in tuto collocabi-
mur.

Gloria tribuatur Deo Patri, & Filio, & Spiritui
Sancto:

Sicut à principio ad hunc usque diem factum est;
fietque per infinitas seculorum ætates. Amen.

*In nova fert animus mutatas
dinovo formas*

illas formas

Appallagis

Precatio.

Precatio Vespertina.

Domine Deus, cujus tutela est salus hominum
 atque rerum omnium, quando nox Mundum
 oppressit, corpora mox nostra somno, quo nihil est
 morti similis, resoluta languidaque jacebunt; nos
 totos tibi in tutelam tradimus, suppliciter orantes,
 ut à potestate malitiosorum spirituum, caliginis
 principium, qui ad nos fallendos in Angelos se lucis
 transformare valent, & à peccatis, tenebarum ope-
 ribus, atque aliis omnibus, tum corporis tum animæ
 periculis, nos tueri & conservare velis: utque totos
 nos sopore opprimi & quasi sepultos jacere, aut
 mentibus interim nostris caliginem ita offundi non
 patiaris, ut tui nos oblivio capiat; verum ut corpo-
 ribus sopitis animi vigiles assidue noctes diesq; tibi
 intenti excubent Et cum requies corpora simul atq;
 animos nostros satis, quantum natura quæret, re-
 fecerit, castina aurora aptiores nos atq; propensiores
 reddat ad tibi serviendum in eo vitæ statu quæ
 nos tenere voluisti, ad animarum nostrarum salutem
 nostrorum proximorum commodum, cuique sanctis-
 simi nominis gloriam, per Jesum Christum Serva-
 torem nostrum, qui unâ tecum & cum sancto Spi-
 ritu omni laude & gloriâ, omnibus seculorum æta-
 tibus, est ab omnibus afficiendus. *Amen.*

Præf. 147.
 Luc. 8. 52.
 Joah. 11. 11. 12.
 etc.
 1 Thef. 4. 13. 14.
 Eph. 6. 12.
 2 Cor. 11. 14.
 Eph. 1. 11. 12.
 1 Thef. 3. 9. 10.
 1 Cor. 7. 20.
 Eph. 4. 1. etc.
 1 Thef. 3. 13.

Vespertina Precatio alia.

Omnipotens Deus, cujus beneficio sicuti dies
 hominibus ad negotia obeunda illucescit; sic &
 nox ad corpora atque animos labore & contentione
 defessos, quiete relaxandos atque recreandos conce-
 ditur, supplici à te precatione petimus, ut quemad-
 modum nox tenebris omnia obscurat, ita & peccata
 etiam

1sa. 45. 7. et 90. 2.
 Eccl. 5. 12.

etiam nostra, illa dilecto Filio condonans, occultare
 & ab oculis tuis removere, atq; illorum memoriam
 sempiterna oblivione delere velis: ut veluti copora
 somno & requie reficiantur, iidem animi nostri
 misericordiae tuae fiducia a scelerum conscientia so-
 luti tranquillentur: atque ita toti recreati crastino
 cum dilucescet, reliquisque vitae nostrae diebus ex-
 perrecti, ad tibi serviendum excitemur. Et quando
 mors ipsa, a qua tam est tibi facile nos atque è som-
 no corporis excitare, imminet, in spe latissimae il-
 lius resurrectionis, qui corpora nostra ad sempter-
 num illum diem nullis unquam tenebris interrup-
 tum expergefacies, requiescamus; quando heredi-
 tatis sanctorum in lumine participes reddemur in
 coelesti Ierusalem, beatissima illa civitate quae ne-
 que lucernae, neque Solis, neque Lunae lumine, quo
 illustretur, indigebit; tua enim, O Deus, gloria illi
 illucescet; tuusque Filius Agnus ille, nostrum erit
 decus ac lumen sempiternum. Ad quam gloriosis-
 simam lucem & regnum dilecti Filii tui ut nos velis
 perducere, te per eundem illum Servatorem nostrum
 obtestamur atque obsecramus: qui una tecum &
 cum Sancto Spiritu, maximis & immortalibus ho-
 noribus summisque & perpetuis laudibus offerendus
 est atque celebrandus. Amen.

F I N I S.

W. H. Hasland Esq.

Book 1668

re
m
ra
tri
o-
no
x-
o
-
l-
-
o-
-
n
-
o
li
t
-
is
n
x
-
is
1
1
3
1
1
1